

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Katedra ruských a východoevropských studií

Bakalářská práce

2012

Jakub Imrich

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Katedra ruských a východoevropských studií

Jakub Imrich

**Úskalia rusko-čínskej spolupráce v oblasti
energií 2000-2010
Otázka ropy a zemného plynu**

Bakalářská práce

Praha 2012

Autor práce: **Jakub Imrich**

Vedoucí práce: **PhDr. Marek Pečenka**

Rok obhajoby: 2012

Bibliografický záznam

IMRICH, Jakub. *Úskalia rusko-čínskej spolupráce v oblasti energií 2000-2010.*

Otázka ropy a zemného plynu. Praha, 2012. 45 s. Bakalárska práca (Bc.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálnych vied, Institut mezinárodních studií. Katedra ruských a východoevropských studií. Vedúci diplomovej práce PhDr. Marek Pečenka

Abstrakt

Bakalárska práca *Úskalia rusko-čínskej spolupráce v oblasti energií 2000-2010: Otázka ropy a zemného plynu.* je práca rozoberajúca hlavné problémy spolupráce najväčšieho producenta a najväčšieho konzumenta energií na svete. Mojm cieľom je analyzovať tieto problémy a odpovedať na otázku, prečo sa vzájomné energetické vzťahy nevyvíjajú tak, ako by sme mohli logicky predpokladať. Jedným z cieľov však nebude zachádzanie do vzájomných politických sporov oboch krajín. Prvá časť práce poskytne stručný exkurz do minulosti a poukáže na vzájomné vzťahy v minulosti, ktoré neboli príliš dobré. Druhá kapitola hovorí o rozdielnom význame energie pre Ruskú federáciu a Čínsku ľudovú republiku a obsahuje aj faktografiu o vzájomnom obchode s ropou a zemným plynom. Tretia kapitola je najobsiahlejšia a je pre bakalársku prácu nosná. Analyzuje problémy kooperácie a do hĺbky ich rozoberá, táto časť práce skúma vnútorné problémy Ruska, vnútorné problémy Číny a tiež aj hlavné vonkajšie faktory, ktoré majú vplyv na energetické sa zblížovanie týchto krajín. Závery z rozobraných problémov sú potom zhrnuté v poslednej kapitole, kde sú tiež uvedené vyhliadky do budúcnosti a smery, ktorými by sa obchod s ropou a zemným plynom medzi Čínou a Ruskom mohol uberať. V závere práce sú stručne uvedené výsledky celého výskumu a taktiež je predložený aj názor autora.

Abstract

Thesis *Problems of Russian-Chinese cooperation in energy sphere 2000-2010: The issue of oil and natural gas* is a work which is discussing main problems of cooperation between biggest producer and biggest consumer of energy in the world. My aim is to analyze these problems and answer the question, why is the mutual energy relationship not developing as we could logically assume. One of the objectives will not be analyzing mutual political disputes between these two countries. First part of the work offers brief excursion into the relationship in the past which was not very friendly. Second chapter is about different meaning of energy for Russian Federation and People's Republic of China and contains facts about bilateral trade considering oil and natural gas. Third chapter is most comprehensive and is pivotal for thesis and it analyzes problems of cooperation. This part of work examines inner problems of Russia, inner problems of China and main external factors which affect the energetic convergence of these two countries as well. Conclusions from the analyzed problems are then summarized in the last chapter. In this part there are also given some future prospects how the oil and natural gas trade between Russia and China might evolve in the future. In conclusion part there are briefly summarized results of the whole research and there is also introduced the opinion of author.

Klíčové slová

Rusko, Čína, energetická spolupráce, ropa, zemný plyn

Keywords

Russia, China, energy cooperation, oil, natural gas

Rozsah práce: 67 652 znaků

Prehlásenie

1. Prehlasujem, že som predloženú prácu vypracoval samostatne a použil iba uvedené pramene a literatúru.
2. Prehlasujem, že práca nebola využitá k získaniu iného titulu.
3. Súhlasím s tým, aby práca bola sprístupnená pre študijné a výskumné účely.

V Prahe dňa

Jakub Imrich

Pod'akovanie

Na tomto mieste by som rád pod'akoval vedúcemu práce PhDr. Marekovi Pečenkovi za jeho cenné rady a pripomienky, ktorými ma nasmeroval ku úspešnému dokončeniu práce.

Institut mezinárodních studií
Projekt bakalářské práce

Projekt bakalářské práce
Jméno: Jakub Imrich
E-mail: jakubimrich@gmail.com
Semestr: LS 2011
Akademický rok: 2010/2011
Název práce: Úskalia rusko-čínskej spolupráce v oblasti energií 2000-2010. Otázka ropy a zemného plynu.
Předpokládaný termín dokončení (semestr, školní rok): LS 2012
Vedoucí bakalářského semináře: PhDr. Marek Pečenka
Vedoucí práce (není povinné): PhDr. Marek Pečenka
Zdůvodnění výběru tématu práce (5 řádek): Rusko - čínske vzťahy prešli v 20. storočí veľmi zložitým vývojom. Túto tému som si zvolil z dôvodu narastajúcej rusko-čínskej energetickej spolupráce v tomto období. Práca by mala mať najväčší prínos v tom, že bude analyzovať problémy energetického prepojenia medzi Ruskom a Čínou a uvedie aj akési vyhlídky do budúcnosti. Jednou z príčin výberu práce bol tiež môj záujem o modernú ruskú zahraničnú politiku a o budúce štúdium v odbore ruského teritória.
Předpokládaný cíl (5 řádek): Cieľom mojej práce je nájsť odpoveď na otázku, prečo sa rusko-čínska spolupráca v oblasti energií nevyvíja tak, akoby sme mohli logicky predpovedať. Najväčší exportér a najväčší importér ropy majú viac ako 4000 kilometrovú spoločnú hranicu, no ich vzájomný obchod s ropou a zemným plynom je veľmi limitovaný. Prečo sa teda v dnešnom svete, kde dostatok energií znamená moc, Rusko a Čína nevedia dohodnúť na nejakom vzájomne prijateľnom riešení? Problémy, ktoré spoluprácu obmedzujú, sa budem snažiť v práci analyzovať a v závere sa pokúsím o akési vyhlídky do budúcnosti, akým smerom by sa vzťahy mohli ďalej uberať.
Základní charakteristika tématu (10 řádek): Energia a zdroje surovín tvoria jednu z najhlavnejších častí zahraničnej politiky ako Ruska, tak aj Číny. Zatiaľ čo Moskva hľadá bezpečnosť dopytu, Peking vo svojej politike sleduje bezpečnosť dodávok. Logicky by sa dalo predpokladať, že najväčší producent a najväčší konzument energií na svete budú ideálni partneri, no v skutočnosti tomu tak ani zďaleka nie je. I keď spolupráca v oblasti dodávok ropy sa pomaly rozbieha, obchod so zemným plynom je naďaleko nižšej úrovni. Táto práca sa zaoberá práve problémami, ktoré spoluprácu obmedzujú, z mnohých spomeňme len konkurenciu Ruska a Číny v stredoázijskej oblasti, nedemokratické počínanie si oboch krajín pri jednaní so zahraničnými firmami, otázky cien zemného plynu, alebo šanu oboch štátov o čo najväčšiu diverzifikáciu. Práca je zameraná na skúmanie vzťahov medzi rokmi 2000-2010 a kladie si za snahu vecne popísať a analyzovať problémy energetickej kooperácie.
Předpokládaná struktura práce (10 řádek): V úvode práce oboznámim čitateľa s témou a kriticky zhodnotím hlavné použité zdroje. Prvá kapitola "Mrak minulosti" bude podávať stručný historický exkurz, bez ktorého je objasnenie

vzájomnej nedôvery a pomaly sa prehľbujúcej spolupráce nemožné. Druhá kapitola "Význam ropy a zemného plynu" bude tiež stručnejšia a bude podávať odpoveď na otázku prečo je energetická politika pre Čínsku ľudovú republiku aj Ruskú federáciu tak dôležitá, v kapitole bude spomenutá aj faktografia, týkajúca sa vzájomného obchodu, atď. Ďalšia kapitola bude nazvaná "Úskalia spolupráce". Táto časť práce bude nosná a bude tu tiež zodpovedaná hlavná otázka - Prečo vzájomná spolupráca v oblasti energetiky (najmä ropy a zemného plynu) nefunguje tak ako by mohla? V tejto kapitole budú rozobrané vnútorné problémy Ruska, vnútorné problémy Číny a taktiež aj vonkajšie faktory, ktoré majú na spoluprácu zásadný vplyv. Posledná kapitola bude mať názov "Lepšie časy?". V tejto kapitole budú na základe analýzy z predošlej časti vyvozené závery a bude tu tiež poukázané na akési vyhliadky do budúcnosti, ako by sa spolupráca mohla ďalej rozvíjať. Následne budú v závere zhrnuté zhromaždené poznatky, utriedené výsledky práce a predložený aj názor autora.

Základní literatura (10 nejdůležitějších titulů):

Berger, Yakov. 2004. China's Energy Strategy. Far Eastern Affairs 3: 45-65.

Blank, Stephen. 2006. Russo-Chinese Energy Relations: Politics in Command. London: GMB Publishing.

Bobo, Lo. 2008. Axis of Convenience : Moscow, Beijing, and the New Geopolitics. Washington DC: Brookings Institution Press.

Bolton, Kerry Raymond. 2009. Russia and China: An Approaching Conflict? The Journal of Social, Political, and Economic Studies 34: 154-194.

Jakobson, Linda, Paul Holtom, Dean Knox, and Jingchao Peng. 2011 China's Energy and Security Relations with Russia. SIPRI Policy Paper No. 29.

Lotspeich, Richard. 2006. Perspectives on the Economic Relations Between China and Russia. Journal of Contemporary Asia 36: 48-74.

Ludvig, Zsuzsa. 2008. Russia and China : Boundaries of Partnership. Development & Finance 4: 23-34.

Menon, Rajan. 2009. The China-Russia Relationship: What It Involves, Where It Is Headed, and How It Matters for the United States. A Century Foundation.

Mommen, André. 2007. China's Hunger for Oil : Russian Connection. Journal of Developing Societies 23: 435-466.

Vatansever, Adnan. 2010. Russia's Oil Exports : Economic Rationale Versus Strategic Gains.

Podpis studenta a datum

Schváleno	Datum	Podpis
Vedoucí bakalářského semináře		
Garant oboru		

Obsah

ÚVOD.....	2
1. MRAK MINULOSTI	5
2. VÝZNAM ROPY A ZEMNÉHO PLYNU	7
2.1. NAJVÄČŠÍ EXPORTÉR.....	7
2.2. NAJVÄČŠÍ KONZUMENT	9
3. ÚSKALIA SPOLUPRÁCE	11
3.1. PROBLÉMY ČÍNY.....	12
3.2. PROBLÉMY RUSKA.....	17
3.3. VONKAJŠIE FAKTORY	21
4. LEPŠIE ČASY?.....	24
ZÁVER.....	28
SUMMARY.....	31
POUŽITÁ LITERATÚRA.....	32
ZOZNAM PRÍLOH	34
PRÍLOHY	35

Úvod

Vo svojej bakalárskej práci *Úskalia rusko-čínskej spolupráce na poli energií 2000 – 2010. Otázka ropy a zemného plynu* sa zaoberám problémami kooperácie v oblasti dodávok energetických surovín medzi Ruskou federáciou a Čínskou ľudovou republikou.

V dnešnej dobe je Rusko najväčším producentom ako ropy, tak aj zemného plynu na svete, Čína naproti tomu prebrala od USA prvenstvo v spotrebe energií. Krajiny majú spoločnú viac ako 4000 kilometrov dlhú hranicu. Na prvý pohľad ideálni partneri, ktorí by nemali mať takmer žiadne problémy v spolupráci v energetickom sektore. Pravda je však iná, kooperácia medzi Moskvou a Pekingom sa zďaleka nevyvíja tak, ako by si obe strany možno priali. Ako pre Čínu, tak aj pre Rusko je otázka energií kľúčová v medzinárodnej politike, a preto je podľa môjho názoru dôležité ju skúmať a poukázať na fakty, ktoré ju limitujú. Navyše v dnešnom svete sa energia stáva jedným z hlavných faktorov, ktoré určujú veľmocenstvo krajín. Prepojenie najväčšieho producenta a najväčšieho konzumenta je veľmi dôležité ako pre ázijský región, tak aj pre globálne dianie ako také.

Cieľom mojej práce je poukázať na problémy rusko-čínskej spolupráce na poli energií a odpovedať na otázku, prečo sa spolupráca týchto dvoch zjavne ideálnych partnerov nevyvíja tak, ako by bol logický predpoklad. Prečo teda v dnešnom svete, kde mať energiu znamená mať moc a prosperovať, je toľko problémov medzi týmito dvoma krajinami? Problémy, ktoré kooperáciu obmedzujú, sa budem snažiť analyzovať a vyvodiť z nich dôsledky z nich plynúce či už pre Čínu alebo pre Rusko. Okrajovo bude tiež rozobratá otázka, aký vplyv majú na spoluprácu vzťahy medzi krajinami v minulosti. Práca tiež poskytne stručný výhľad do budúcnosti a možnosti, ako by sa partnerstvo mohlo ďalej vyvíjať, nebude sa však snažiť zaoberať zložitými politickými problémami oboch krajín.

Bakalárska práca je z metodologického hľadiska analýzou energetických vzťahov medzi Ruskom a Čínou a skúma ich problémy a vzájomné prepojenie. Použité budú knihy zaoberajúce sa vzťahmi RF a ČĽR a mnoho odborných článkov, ktoré rozoberajú tému energetického prepojenia týchto dvoch krajín, či už okrajovo alebo do hĺbky. Zdroje budú z podstatnej väčšiny cudzojazyčné, hlavne anglické. Keďže tento problém ovplyvňuje globálne dianie ako také, sú použité najmä práce západných učencov písané v anglickom jazyku, u ktorých je predpoklad, že budú problematiku

rozoberať s akýmsi nadhľadom. Tiež sú v práci uvedené aj práce ruských autorov, no pri tých je nutné postupovať obozretnejšie z dôvodu nahliadania na tému len z jedného uhla pohľadu alebo zaujatia voči jednej zo strán. Niektoré z týchto textov dokonca nahliadajú na vzťah týchto krajín ako na takmer ideálny, čo je podľa môjho názoru veľmi ďaleko od pravdy.

Prácu som sa rozhodol rozdeliť do štyroch hlavných kapitol. Prvá časť s názvom *Mrak minulosti* je akýmsi stručným exkurzom do minulosti a podáva krátky prierez hlavnými medzníkmi a obdobiami vzťahov Ruska (prípadne ZSSR) a Číny, ktoré je nevyhnutné spomenúť pre uvedenie čitateľa do obrazu, aby bolo jasné, že vzťahy Moskvy a Pekingu neboli vždy korektné a priateľské.

Ďalšia kapitola má názov *Význam ropy a zemného plynu*. Táto kapitola je pre prácu dôležitou, pretože pojednáva o hlavných dôvodoch prečo je energia významná pre Rusko aj pre Čínu. Poukazuje na diametrálne odlišnosti vo význame energie pre tieto krajiny. Spomeniem napríklad fakt, že ruská ekonomika je ťažko závislá na vývoze surovín, ako sú ropa a zemný plyn a viac ako polovica exportu do zahraničia pozostáva len z tohto. Naopak pri Číne uvediem príklady, ako by sa bez dostatočného množstva dovážaných nerastných surovín naštartovaná ekonomika mohla zastaviť, a tým by bolo ohrozené ako mocenské postavenie krajiny, tak aj vedúca úloha komunistickej strany v štáte. Kapitola bude rozdelená do dvoch podkapitol, z ktorých jedna sa sústreďí na význam energií pre Rusko a druhá pre Čínu. V tejto časti bude spomenutá aj faktografia týkajúca sa vzájomného obchodu.

Nosná a hlavná kapitola nesie meno *Úskalia spolupráce* a je zameraná na podrobné priblíženie problémov spolupráce Moskvy a Pekingu v obchode s energiami. Táto časť bude rozdelená na tri menšie podkapitoly, z ktorých jedna sa bude zaoberať problémami brzdiacimi spoluprácu na čínskej strane, ďalšia na ruskej a tretia bude analyzovať vonkajšie faktory, ktoré ovplyvňujú spoluprácu týchto krajín. V tejto kapitole budú rozobraté faktory, akými je napríklad neochota ruskej vlády a spoločností pripustiť na svoj trh čínske firmy vo väčšom meradle, snaha ČĽR o čo najväčšiu diverzifikáciu dovozov alebo aj snahy Japonska o čo najväčšie dodávky ruskej ropy. Pozornosť bude venovaná aj témam ako napríklad čínsko-ruská konkurencia v oblasti strednej Ázie, alebo snahy Moskvy o využívanie Číny ako akejsi „páky“ proti Západu. Zabudnuté nezostanú ani aktuálne témy ako novootvorený ropovod zo Skovorodina do Ta-čchingu a diskusie a spory ohľadne jednaní o cenách ruského plynu pre čínsky trh.

Mnoho z týchto faktorov sa však prelína, a preto nie je možné ich úplne jednoznačne rozdeliť do jednotlivých podkapitol.

Posledná kapitola sa nazýva *Lepšie časy?* a bude sa zaoberať akýmisi vyhliadkami do budúcnosti a načrtnutím smerovania, ktorým by sa spolupráca mohla uberať. V tejto časti bakalárskej práce budú zároveň vyvedené závery z predošlej časti. Spolu so záverom tu budú zhrnuté zhromaždené poznatky.

Čo sa týka literatúry, pozostáva majoritne z anglických zdrojov. Vynikajúcou publikáciou zaoberajúcou sa touto témou je kniha od Dr. Bobo Lo *Axis of Convenience: Moscow, Beijing and the New Geopolitics*. Táto kniha nepojednáva iba o energetických vzťahoch Ruska a Číny, ale skúma viaceré aspekty ich vzájomných vzťahov. Bobo Lo je svetoznámy odborník na zahraničnú politiku Ruska a Číny a vydal na túto tému už viacero kníh a mnoho odborných článkov. Prospešnou publikáciou je aj kniha amerického odborníka na postsovietsky blok Stephena J. Blanka *Russo-Chinese Energy Relations: Politics in Command*. Táto kniha však nahliada, ako už naznačuje nadpis, zväčša na politické aspekty a problémy, ktorým spolupráca čelí a preto sa nazdávam, že miestami je autor až príliš kritický voči Moskve. Vyhlásenia typu: Je jasné, že Čína sa nemôže spoliehať na Rusko, že dodá suroviny načas a za rozumnú cenu, sa zdajú prehnané.

Pri písaní kapitoly o vplyve minulosti a historických problémov na tieto vzťahy som čerpal najmä z článkov Kerry R. Boltóna a Richarda Lotspeicha. Táto časť však pre bakalársku prácu nie je až tak významná a informácie o historických vzťahoch Číny a Ruska (resp. ZSSR) sa dajú vyhľadať v mnohých knihách venujúcich sa histórii, jednej alebo druhej krajiny. Bohatými na faktografiu sú aj články Rajana Menona, profesora na Lehighskej univerzite, ktorý sa špecializuje na medzinárodné vzťahy a ázijský región. Jeho články *The China-Russia Relationship: What It Involves, Where It Is Headed and How It Matters for the United States* a *The Limits of Chinese-Russian Permeability* síce ponúkajú veľa faktov, no často nazierajú na problematiku z uhla pohľadu USA.

Správa zaoberajúca sa bezpečnostnými a energetickými vzťahmi Ruska a Číny od kolektívu autorov Linda Jakobson, Paul Holtom, Dean Knox a Jingchao Peng, špeciálne jedna kapitola zameraná na energetickú spoluprácu, dobre popisuje niektoré problémy, ktoré pri spolupráci nastávajú a v menšom meradle zachádza aj do akýchsi vyhliadok do budúcnosti. Takisto obsahuje aj viaceré grafy a mapy, ktoré napomáhajú lepšiemu pochopeniu problematiky.

Pochopiť snahu Moskvy o čo najväčšiu diverzifikáciu exportu ropy napomáha článok Adnana Vatansevera *Russia's Oil Exports: Economic Rationale Versus Strategic Gains*. Odborník na energetický sektor bývalého Sovietskeho zväzu a východnej Európy v texte podrobne popisuje oblasti, do ktorých smeruje ruský export ropy a udáva dôvody prečo je tomu tak. Naproti tomu čínskej energetickej stratégii sa venuje Yakov Berger, historik na Inštitúte pre štúdium Ďalekého východu a jeden z hlavných editorov „Far Eastern Affairs“ – ruského časopisu o ázijsko-tichomorskom regióne. Takisto ruský hľad po energiách skúma aj článok *China's Hunger for Oil : The Russian Connection* od André Mommena, ktorý pracuje na univerzite v Amsterdame ako odborník na maďarský a ruský ekonomický a politický vývoj. Jeho práca poskytuje dobrý pohľad na to, ako by sa rusko-čínske energetické vzťahy mohli ďalej rozvíjať.

Texty, ktoré sa uvedenou problematikou zaoberajú len čiastočne, no sú vhodné na pochopenie problematiky, sú napríklad *Russia and China's Collaboration in the International Arena* od bývalého ruského veľvyslanca v Číne Igora Rogacheva. Druhým takým možno nazvať kapitolu z knihy *Russian Strategic Thought Toward Asia: The Russian Approach to China under Gorbachev, Yeltsin and Putin* od Alexandra Lukina, ktorý je odborníkom na východnú Áziu a Šanghajskú organizáciu pre spoluprácu na Moskovskom štátnom inštitúte medzinárodných vzťahov.

1. Mrak minulosti

Minulosť nie vždy slúži k dobrej veci, a nie je tomu inak ani v prípade rusko-čínskych vzťahov. Prvé kontakty medzi imperiálnym Ruskom a Čínou nastali v období 17. storočia pri ruskej expanzii na Ďaleký východ. Prvou spoločnou zmluvou z Nerčinska sa Rusko vzdalo územia na sever od rieky Amur a získalo územie medzi Bajkalským jazerom a riekou Argun. Zmena hraníc nastala až zmluvou z Pekingu v roku 1860, ktorá upravila hranice do podoby, ktorá je podobná tej dnešnej. Počiatočné vzťahy boli postavené čisto na obchode, no aj tie sa kvôli veľkej vzdialenosti hlavných centier vyvíjali iba pomaly. I napriek postaveniu železníc na Ďalekom východe, Sibíri, v Mandžusku a vytvoreniu lodných ciest zostáva až do dnešnej doby vzdialenosť najdôležitejších ruských a čínskych miest jedným z dôvodov menšieho vzájomného obchodu ako by to mohla naznačovať dĺžka spoločnej hranice.¹

¹ Richard Lotspeich, „Perspectives on the Economic Relations Between China and Russia.“ *Journal of Contemporary Asia* 36(2006): 49.

Ani v ďalšom storočí sa čínsko-ruské vzťahy nevyvíjali práve najlepšie. Spomeňme len európsku intervenciu do Číny na prelome 19. a 20. storočia, po ktorej ostali ruské jednotky okupovať Mandžusko a Číne bola vnútená zmluva o priateľstve a spolupráci. Po bolševickej revolúcii sa vzťahy zmenili ešte k horšiemu, keď Moskva odmietla predošlé záväzky voči Pekingu. Obdobie týchto napätých vzťahov ukončilo až uznanie sovietskeho režimu zo strany Číny v roku 1932.²

V nasledujúcich rokoch a počas druhej svetovej vojny bol Stalinovou politikou v Číne spojený front Čankajška a Mao Ce-tunga proti nadvláde Japonska v ázijsko-tichomorskej oblasti. Stalinove uznávanie nacionalistického vodcu za jediného vládcu Číny sa stalo jedným zo zárodkov narušených vzťahov medzi Čínou a ZSSR po nastúpení Mao Ce-tunga a jeho komunistického režimu v roku 1949.³ Opatrná forma kooperácie charakterizuje celé obdobie 50-tych rokov. Napriek tomu však spoločný obchod medzi dvoma krajinami v priebehu rokov rástol a v roku 1959 tvoril 48% celkového čínskeho medzinárodného obchodu. ZSSR odoberal od Číny strategické suroviny, ako gumu alebo neželezité kovy a dovážal najmä hotové výrobky a technológie pre rozvoj čínskej priemyselnej základne.⁴ Za túto pomoc Čína platila v takých množstvách jedla, že spôsobovali miestne hladomory. Navyše dva na nerastné suroviny najbohatšie regióny Mandžusko a Sin-ťiang boli uznané ako sovietske sféry vplyvu.⁵

Ako je všeobecne známe, roztržka medzi ZSSR a ČĽR poznačila celé obdobie 60-tych a 70-tych rokov, ktoré sa nieslo v znamení nepriateľských vzťahov, ktoré v roku 1969 hrozili, že prepuknú v otvorenú vojnu. Stovkami hraničných potýčok sa Čína vzpierala proti nerovnému postaveniu v porovnaní so Sovietskym zväzom. Ďalším veľkým znakom odporu je možné vnímať čínsku inváziu do Vietnamu v roku 1979 len rok po tom, ako s ním ZSSR uzavrel obrannú zmluvu. Toto obdobie je dôkazom odmietnutia pre ZSSR jednostranne výhodnej zmluvy z roku 1950.⁶

Celý rad udalostí v druhej polovici 80-tych rokov viedol k výraznému otepleniu vzťahov a nárastu vzájomného obchodu v rokoch 90-tych. Pre tento posun sa najpodstatnejšími stali ekonomické zmeny a vyriešenie teritoriálneho napätia medzi Čínou a ZSSR. Liberalizácia ekonomickej aktivity a privatizácia radikálne posunuli

² Ibidem, 49-50.

³ Kerry Raymond Bolton, „Russia and China: An Approaching Conflict?“ *The Journal of Social, Political, and Economic Studies* 34(2009): 156-157.

⁴ Richard Lotspeich, op. cit., 50-51.

⁵ Kerry Raymond Bolton, op. cit., 157.

⁶ Ibidem, 158-162.

ekonomické sily ovplyvňujúce medzinárodný obchod. Kritický obrat nastal pri návšteve Gorbačova v Pekingu, zlepšili sa bezpečnostné vzťahy, boli zahájené obchodné jednanie vrátane predaja zbraní. Tieto zmeny viedli k zvýšenej ekonomickej integrácii najmä cez vzájomný obchod, ale tiež v podobe zahraničných investícií a v obmedzenej forme aj pomocou prílivu čínskej pracovnej sily na ruský trh.⁷

2. Význam ropy a zemného plynu

V novom storočí sa energia postupne stáva viac ako čokoľvek iné mocenským nástrojom a hybnou silou pokroku. Prechod na akúsi geopolitiku energie signalizuje postupný obrat od spoliehania sa na vojenskú a politickú moc. V dnešnej dobe sa Moskva pokúša o využívanie svojich obrovských nerastných zásob ako nástroja moci, podobne ako boli jadrové zbrane v dobe Studenej vojny. Pre Rusko a Čínu, ako pre znovuvzrastajúce mocnosti, sú najmä ropa a zemný plyn životne dôležité, no pre každú z týchto krajín iným spôsobom. Na prvý pohľad by sa mohlo zdať, že rusko-čínska spolupráca je logicky založená na ideálnom rozpoložení. Najväčší exportér ropy a zemného plynu a najväčší spotrebiteľ energie na svete. Moskva a Peking pravidelne hovoria o zlepšovaní vzájomných vzťahov a o potenciálne väčšej spolupráci a ich partnerstvo sa postupne vyvinulo z politického zo začiatku 90-tych rokov na obchodné v dnešnej dobe.⁸ Zatiaľ čo Moskva hľadá „bezpečnosť dopytu“ a snaží sa diverzifikovať svoj export od Európy, Peking naopak hľadá „bezpečnosť dodávok“ a snaží sa získať viac dodávok energií pozemnými cestami. Navyše geografická blízkosť a obrovská spoločná hranica umožňujú priame cezhraničné dodávky bez tranzitu cez tretiu krajinu. Aj vďaka týmto faktorom narástol čínsko-ruský obchod s ropou za posledných desať rokov rapídne.⁹

2.1. Najväčší exportér

Ropa má v Rusku dlhoročnú tradíciu, Rusko bolo jednou z prvých krajín, ktoré produkovali ropu a na počiatku 19. storočia vytváralo takmer tretinu svetovej produkcie.¹⁰ Dnes sa pre Rusko vlastníctvo obrovských ropných a plynových polí

⁷ Richard Lotspeich, op. cit., 54.

⁸ Bobo Lo, *Axis of Convenience: Moscow, Beijing and the New Geopolitics* (Washington DC: Brookings Institution Press, 2008): 133.

⁹ Erica S. Downs, „Sino-Russian Energy Relations: An Uncertain Courtship“ *University Press of Kentucky* (2010): 146-148.

¹⁰ Adnan Vatansever, „Russia's Oil Exports: Economic Rationale Versus Strategic Gains“ *Carnegie Endowment for International Peace* 116 (2010): 3.

postupne ukazuje ako oveľa viac využiteľný a flexibilnejší nátlakový prostriedok ako boli nukleárne zbrane. Takýto nátlak spôsobuje Západu a najmä Európe vrásky.¹¹

Keď vzťahy medzi Európou a Ruskom ochladnú, ako sa stalo v prípade rusko-gruzínskeho konfliktu, má Rusko tendenciu vyzdvihovať svoj eurázijský status a obracať sa k Ázii. Napriek všetkým hrozbám však obrat v sústredení exportu energií zostáva v najbližších rokoch nepravdepodobný, a to hlavne kvôli nutnosti obrovských investícií do nových ropných polí.¹² Rusko by tieto investície rado získalo od zahraničných partnerov, no zahraničné investície vo väčšej miere zostávajú nepravdepodobné hlavne kvôli štátom kontrolovanému exportu energií, čo bude spomenuté v ďalších častiach práce.¹³ V každom prípade však Moskva aj naďalej podpisuje bilaterálne dohody s partnermi na východe. V plnom prúde prebieha výstavba ropovodu Tajšet-Nachodka, ktorý bude dodávať ropu pre ruských východných partnerov.¹⁴

V roku 2009 bolo Rusko najväčším exportérom ropy a druhým najväčším vývozcom zemného plynu na svetových trhoch.¹⁵ Je teda pochopiteľné, že veľkú časť ruského zahraničného obchodu bude tvoriť práve export energií. Nie je tomu inak ani v prípade ČĽR, kde viac ako polovicu vývozu tvoria len zdroje energie (ropa a zemný plyn).¹⁶ V roku 2010 narástol podiel na 6% oproti 2% z roku 2000, no i tak je to iba chabé číslo v porovnaní s inými krajinami (viď príloha 2). Čínska snaha o čo najväčšiu diverzifikáciu dovozcov teda priniesla ovocie. Rusko bolo iba piatym najväčším dovozcom ropy do Číny, hneď po Saudskej Arábii, Angole, Iráne a Ománe. Obchod so zemným plynom je ešte viac alarmujúci, v roku 2010 Čína kupovala od Ruska zemný plyn výlučne v skvapalnenej forme, ktorá pokryla iba 4% celkového dovozu plynu zo strany ČĽR (viď príloha 3).¹⁷

Dynamika ruského ropného priemyslu v zmysle zamerania sa na Čínu ako nového partnera je však skutočne obdivuhodná. ČĽR, ktorá pred rokom 2000 nebola na zozname krajín kupujúcich ropu od Ruska, sa o šesť rokov neskôr dostala na piatu

¹¹ Bobo Lo, op. cit., 132.

¹² Zsuzsa Ludwig, „Russia and China: Boundaries of Partnership.“ *Development & Finance* 4(2008): 29.

¹³ Stephen Blank, *Russo-Chinese Energy Relations: Politics In Command*, (London: GMB Publishing, 2006): 50.

¹⁴ Zsuzsa Ludwig, op. cit., 29.

¹⁵ Linda Jakobson, Paul Holtom, Dean Knox, and Jingchao Peng, „China's Energy and Security Relations with Russia: Hopes, Frustrations and Uncertainties“ *SIPRI Policy Paper* 29(2011): 26.

¹⁶ Rajan Menon, „The China-Russia Relationship: What It Involves, Where It Is Headed, and How It Matters for the United States“ *A Century Foundation* (2009): 34.

¹⁷ Linda Jakobson, Paul Holtom, Dean Knox, and Jingchao Peng, op. cit., 26-27.

priečku s podielom takmer 5% (viď príloha 1).¹⁸ Čínsky energetický deficit tvorí viac ako 700 miliónov barelov ropy ročne, čo značne ohrozuje bezpečnostnú situáciu krajiny (viď príloha 7). Tu sa otvárajú dvere pre Rusko, aby rozšírilo dodávky svojmu juhovýchodnému susedovi.¹⁹ Dodnes najväčším úspechom v energetickej spolupráci sa javí dostavanie odbočky ropovodu Východná Sibír – Tichý oceán (ESPO²⁰) zo Skovorodina do Ta-čchingu (viď príloha 4), ktorá od roku 2011 dodáva do Číny 15 miliónov ton ropy ročne. Zmluva bola podpísaná na 20 rokov a predchádzali jej dlhoročné jednania a zvýhodnený úver Čínskej rozvojovej banky pre ruské spoločnosti Rosneft' a Transneft' vo výške 25 mld. amerických dolárov.²¹

Problémom do budúcnosti však zostáva stagnujúca produkcia ruskej ropy (viď príloha 6). Ropná produkcia Ruska po rozpade ZSSR klesla z 11,5 na 6,1 milióna barelov denne. Už v roku 2007 však produkcia opäť prekročila číslo 10 miliónov barelov ropy denne. Medzinárodná energetická agentúra však predpokladá, že do roku 2030 ruská produkcia stúpne len mierne, a to tesne nad číslo 11 miliónov barelov denne. Dôvody sú jasné, za posledných desať rokov nebolo objavené žiadne väčšie ropné pole a rozvoj východnej Sibíri, ktorá je považovaná za ďalší veľký zdroj nerastných surovín, bude veľmi finančne náročný. Na druhej strane, produkcia zemného plynu bude podľa agentúry naďalej rapídne stúpať, a to z približne 600 mld. metrov kubických na viac ako 800. Rusko má až 25% svetových zásob zemného plynu, a preto bude schopné čínsky dopyt v prípade obratu v jednaniach s prehľadom uspokojiť (viď príloha 5).²²

2.2. Najväčší konzument

Zatiaľ čo v roku 2007 bola Čína pre Rusko štvrtým najväčším obchodným partnerom, Rusko figurovalo v čínskej ekonomike na ôsmom mieste. Bilaterálny obchod narástol na 35 miliárd amerických dolárov, čo bolo 17% zvýšenie od predošlého roku a 5-násobok hodnoty obchodu z roku 1990.²³ Štatistika však hovorí iba jednu časť príbehu, čínsko-ruský obchod mal menšiu hodnotu ako obchod so Singapurom a bol niekde na úrovni obchodu s Malajziou alebo Holandskom. Zatiaľ čo Čína predáva Rusom celý rad hotových produktov, obchod v opačnom smere pozostáva z predaja

¹⁸ Zsuzsa Ludwig, op. cit., 29.

¹⁹ Herman Pirchner, „The Uncertain Future: Sino-Russian Relations in the Twenty-First Century.“ *Demokratizatsiya* 16(2008): 318.

²⁰ Eastern Siberia – Pacific Ocean.

²¹ Linda Jakobson, Paul Holtom, Dean Knox, and Jingchao Peng, op. cit., 29.

²² Erica S. Downs, op. cit., 150.

²³ Rajan Menon, „The Limits of Chinese-Russian Partnership“ *Survival* 51(2009): 122.

zbraní, energií a surovín.²⁴ V poslednom desaťročí tvorili suroviny viac ako 70% ruského exportu smerom do Číny.²⁵ I keď sa Moskva snaží tento pomer zmeniť pomocou nedávnych dohôd o Ruskom postavených jadrových elektrárňach a kooperácii v nanotechnológii a nevojenských vrtuľníkoch, Rusko naďalej zostáva pre Čínu hlavne zdrojom zbraní, ropy a dreva.²⁶

Krajina, ktorá bola ešte v roku 1993 úplne sebestačná v produkcii a spotrebe ropy, už o 15 rokov neskôr musí dovážať viac ako 50% svojej spotreby, ktorá sa v roku 2007 vyšplhala na takmer 8 miliónov barelov denne. Medzinárodná energetická agentúra predpokladá, že toto číslo stúpne do roku 2030 na 16,5 milióna barelov denne, čo bude pre Čínu znamenať, že sa stane z 80% závislá na dovážanej rope. Čo sa týka zemného plynu, jeho spotreba sa v Číne medzi rokmi 1997 až 2007 viac ako stonásobila, čo viedlo k začiatkom dovozu zemného plynu v kvapalnej forme z Austrálie, neskôr v menších množstvách aj z Ruska. Medzinárodná energetická agentúra predpovedá, že do roku 2030 bude Čína rovnako závislá tak na dovoze ropy, ako aj zemného plynu, keďže bude musieť dovážať viac ako 50% svojej spotreby.²⁷

Energia teda nie je o nič menej dôležitá ani pre Čínu, no je tomu tak z úplne opačného uhla pohľadu. Bez dostatočných zdrojov energie by sa čínsky prudký ekonomický rast na pozíciu superveľmoci zastavil, a tým by bola vážne ohrozená vládnuca komunistická strana. V dnešnej dobe už prakticky nie je žiaden región sveta produkujúci ropu alebo zemný plyn (aj keď ten v menšej miere), ktorý by nebol ovplyvnený čínskym hladom po energiách.²⁸ V roku 2009 Čína prebehla Japonsko ako druhý najväčší dovozca ropy na svete a podľa Medzinárodnej Energetickej Agentúry v roku 2010 sa Čína stala najväčším konzumentom energií na svete, keď v rebríčku prebehla USA.²⁹ Čínski experti predpokladajú, že Rusko bude do Číny schopné exportovať 25 až 30 mld. kubíkov zemného plynu a 25-30 miliónov ton ropy ročne, a to najmä z ropných a plynových polí Kovykta vo východnej Sibíri. Rusko by ďalej mohlo čerpať ropu vytŕaženú v Kazachstane do Irkutsku a odtiaľ ju dodávať do Číny.³⁰

²⁴ Rajan Menon, „The China-Russia ...“ op. cit., 37-38.

²⁵ Jan Podstata, „Rusko a hlavní obchodní partneři“ Vysoká škola ekonomická v Praze, Recenzovaná Studie: 19.

²⁶ Rajan Menon, „The China-Russia ...“ op. cit., 37-38.

²⁷ Erica S. Downs, op.cit., 148-150.

²⁸ Bobo Lo, op. cit., 133.

²⁹ Linda Jakobson, Paul Holtom, Dean Knox, and Jingchao Peng, op. cit., 26.

³⁰ Jan Podstata, op. cit., 19.

3. Úskalia spolupráce

V predchádzajúcej kapitole bolo ukázané, že existuje potenciál na obrovskú energetickú spoluprácu medzi Čínskou ľudovou republikou a Ruskou federáciou. Táto kapitola poukáže na faktory, ktoré túto spoluprácu na začiatku 21. storočia obmedzujú. Ako už bolo spomenuté, rusko-čínska spolupráca pri obchodovaní s ropou a zemným plynom nie je vôbec ideálna. I keď obchod s ropou postupne rastie, najmä vďaka ropovodu vedúcemu zo Skovorodina do Ta-čchingu, pomocou ktorého bude Rusko v najbližších rokoch dodávať ropu do Číny, spolupráca v oblasti zemného plynu je ďaleko menej rozvinutá. Spotreba zemného plynu tvorí iba 3% z celkovej energetickej spotreby Číny, a i keď toto číslo má do roku 2020 narásť na 8%, stále je to málo pre Rusko na to, aby podniklo drahý rozvoj polí vo východnej Sibíri a postavilo potrubia až do Číny. Navyše neustále rozpory ohľadom ceny zemného plynu robia ďalšiu spoluprácu veľmi nepravdepodobnou.³¹

Rapidný rast modernej Ázie posúva tento región na popredné priečky svetového diania. Vyvstáva tu potreba neprerušného rozvoja tohto územia s využitím nových technológií a zdrojov, ktoré zaručia primeraný rast životnej úrovne pre miliardy ľudí. Dá sa povedať, že Rusko a Čína sú umiestnené na opačných koncoch obrovského ázijského kontinentu, na jednej strane riedko osídlený sever bohatý na nerastné zdroje, naproti tomu husto osídlený juh s nedostatkom surovín, ktoré by dokázali udržať jeho tempo rastu a nutnú potrebu technologického rozvoja. Stanú sa s týchto dvoch krajín ideálni partneri?

Fakty nasvedčujú tomu, že ako v komunistickej ČĽR, tak aj v Rusku, kde sú ropné a plynové spoločnosti pod silným tlakom zo strany štátu, bude hrať úlohu vo vzájomných jednaniach viac politika ako obchodné zámery. V ideálnom svete by bola čínsko-ruská energetická spolupráca vedená čisto obchodnými záujmami. Rusko je jedným z najväčších producentov a exportérov ropy na svete a Čína na druhej strane nedávno prevzala po USA prvenstvo v spotrebe energie na svete. Keďže túto spoluprácu, ako už bolo spomenuté vedie viac politika ako trh, bude aj oveľa stresujúcejšia a konfliktnejšia, ako by sa mohlo zdať. Rovnako ako Rusko, tak aj Čína využíva svoje ropné spoločnosti ako predĺženú ruku zahraničnej politiky a obe krajiny hľadajú na geostrategické výhody, ktoré toto ponúka. Ale pravdepodobne najväčší dôvod, prečo by spolupráca mohla vziať je, že obe krajiny majú v podstate autoritárne

³¹ Bobo Lo, op. cit., 134.

režimy a nevidia energiu ako niečo, čo je voľne predávané na trhu, ale ako čisto strategickú surovinu. Práve preto je energia základnou súčasťou ruskej aj čínskej politiky národnej bezpečnosti.³² Aké sú teda ďalšie dôvody, prečo trvalo tak dlho, aby sa spolupráca týchto zjavne ideálnych partnerov rozvinula? Hrajú tu úlohu nejaké vonkajšie faktory alebo je to všetko len o politike vládnuvich elít v Moskve a Pekingu? Je vôbec možné rozobrať rusko-čínske energetické vzťahy a oddeliť ich plne od politiky?

3.1. Problémy Číny

Ako už bolo spomenuté, Čína si dobre uvedomuje svoju slabinu v otázke závislosti na dovoze energií. Po americkej invázii do Iraku, keď si čínski predstavitelia uvedomili, že krajina je závislá na dodávkach ropy z oblasti Perzského zálivu, sa Peking rozhodol, že je životne dôležité čo najviac diverzifikovať oblasti, z ktorých je ropa dovážaná. Čína teda obrátila pozornosť na vzdialenejšie oblasti, ako napríklad Afriku, Latinskú Ameriku a iné. Dôležitým bodom pre energetickú bezpečnosť ČĽR však ostáva vyriešenie otázky pozemných dodávok energií, s ktorými sa Čína obracia na Rusko a strednú Áziu.³³

V porovnaní s komplexnými faktormi tvarujúcimi ruskú energetickú politiku, sú čínske ciele viac priamočiare. Čína hľadá cestu ako maximalizovať dodávky ropy, nukleárnej energie, lacného zemného plynu a tak isto aj skvapalneného zemného plynu. Na rozdiel od Moskvy tu nie je skrytá až taká geopolitická agenda, energia je síce nástrojom vonkajšej moci, ale najmä je národnou potrebou. Rozpory medzi Ruskom a Západom by sa mohli ukazovať ako vhodná pomoc, no Čína nechce za žiadnu cenu prilievať olej do ohňa týchto rozporov, lebo si dobre uvedomuje, že s USA a Európou je jej ekonomika ďaleko viac prepletená a celá táto snaha by sa mohla stať kontraproduktívnou.³⁴

Peking vyzdvihuje pozitíva vo vzájomných vzťahoch a snaží sa rozvíjať „strategické partnerstvo“, no na druhej strane je samozrejme znepokojený vývojom na ruskej strane. Spomeňme len niekoľko problémov, ako napríklad snahu Moskvy používať Čínu ako protiváhu pri riešení problémov so Západom, problémy okolo projektov ropovodu Východná Sibír – Tichý oceán (ESPO) a plynovodu Kovykta, problémy, ktorým čelia čínske spoločnosti pri prenikaní na ruský trh s ropou. Všetky

³² Stephen Blank, op. cit., 1.

³³ Ibidem, 5.

³⁴ Bobo Lo, op. cit., 140-141.

tieto problémy sú však len druhoradé a podliehajú snahe získať od Ruska toľko ropy, koľko je možné. Najväčšou výhodou pri jednaniach ohľadom dovozu ropy zostáva fakt, že Čína nie je závislá na ruskej rope a v najhoršom prípade môže svoju pozornosť obrátiť na zvýšenie dodávok zo strany iných krajín.³⁵ Peking je navyše znepokojený všemožnou snahou Kreml'a o udržanie Číny na uzde, Rusko má totiž tendencie o akési balansovanie medzi Západom a Čínou a využívanie jedného proti druhému, rovnako aj pokusmi o využívanie Japonska proti Číne v snahe o dosiahnutie čo najlepšej ponuky.³⁶ Tieto trenice medzi Japonskom a Čínou o energiu už vyprovokovali medzi krajinami niekoľko sporov, napríklad ohľadom ťažby vo Východočínskom mori.³⁷ Tiež nemôžeme zabudnúť na pokusy o limitovanie čínskych snáh o začlenenie stredoázijského regiónu do zóny voľného obchodu, ktorý je pre Peking dôležitý ako z hľadiska surovín, tak aj kvôli snahe o rozvoj severozápadného regiónu Číny, ktorý je ohrozený separatistickými útokmi ujgurských moslimov.³⁸

Čínska neustála honba za energiou a diverzifikáciou dovozu je podmienená najmä neochotou naplno veriť ktorémukoľvek z dodávateľov.³⁹ Navyše je Peking obviňovaný najmä zo strany Spojených štátov ako nie pripravený alebo nie ochotný niesť bremeno zodpovedného podielníka v súčasnom systéme medzinárodných vzťahov v zmysle posilňovania mieru a stability. Americká parlamentná komisia publikovala v roku 2006 správu, ktorá tiež hovorila o čínskom egoizme, keď sa jedná o energiu. Výsledky, ktoré komisia predniesla boli, že Čína sa stala druhým najväčším konzumentom energie (dnes už je prvým) a nasledovanie agresívnej línie získavania energií by mohlo v dlhodobom meradle poškodiť záujmy Spojených štátov, čo je dnes možné vidieť aj v prípade Iránu.⁴⁰

Nedôvera voči Rusku je podmienená hlavne už spomínanými ťahanicami ohľadne projektov ropovodu ESPO a plynovodu Kovykta. Čo sa týka dlhodobého hľadiska, Peking nemá záujem, aby sa Rusko stalo monopolom alebo čo i len strategicky primárnym dodávateľom energií. Preto sa s najväčšou pravdepodobnosťou v najbližších rokoch čínska nedôvera voči Rusku nezmení a najdôležitejšími oblasťami

³⁵ Bobo Lo, op. cit., 140-143.

³⁶ Christina Yeung, Nebojsa Bjelakovic, „The Sino-Russian Strategic Partnership: Views from Beijing and Moscow“ *Journal of Slavic Military Studies* 23 (2010): 259-260.

³⁷ André Mommen, „China's Hunger for Oil: Russian Connection“ *Journal of Developing Societies* 23 (2007): 448.

³⁸ Christina Yeung, Nebojsa Bjelakovic, op. cit., 259-260.

³⁹ Bobo Lo, op. cit., 140.

⁴⁰ Viktor Rogachev, „Russia and China's Collaboration in the International Arena“ *Far Eastern Affairs* 36 (2008): 14.

bohatými na ropu pre Peking zostanú Afrika a Perzský záliv.⁴¹ ČĽR však nie je ochotná uspokojiť sa iba s dodávkami ropy a spoliehať sa na obchodný mechanizmus a preferuje vlastniť energetické zdroje od vrtu, až k spracovaniu. Toto je ďalší z faktorov brzdiacich spoluprácu Moskvy a Pekingu, Rusko totiž nechce dovoliť nákup väčšinových podielov vo svojich zdrojoch čínskym firmám.⁴² Ako príklad môžeme uviesť privatizáciu ropnej spoločnosti Slavneft' v roku 2002, kde bolo s čínskym partnerom nakladané úplne ponížujúco a ruskí predstavitelia urobili všetko pre to aby čínska strana nemohla odkúpiť takmer 75% štátom vlastnenej ropnej spoločnosti. Napriek tomu o niekoľko týždňov neskôr bol umožnený veľký prienik do ruskej energetiky britskej BP. V tej dobe začali opäť na ruskej strane diskusie o tzv. „čínskej hrozbe“.⁴³ V tomto ohľade je však nutné spomenúť, že čínski partneri na rozdiel od partnerov z technicky vyspelejšieho západného sveta nemôžu okrem svojho kapitálu ponúknuť zároveň aj technológiu potrebnú na rozvoj daného odvetvia.⁴⁴

Na druhej strane rovnako, ako sa sťažujú čínski podnikatelia na zlé podmienky podnikania v Rusku, tak sú rovnako časté zlé podmienky pre ruské firmy súťažiacie v Číne, ktoré mnohokrát prehrajú aj s lepšou ponukou voči západným konkurentom. Takýmto príkladom bola súťaž o dodanie turbín do vodohospodárskeho komplexu Tri Úžiny v hodnote 3-5 miliárd amerických dolárov, kde ruská firma prehrala proti konzorciu západoeurópskych firiem.⁴⁵ Tak isto ako ruskí obchodníci zmýšľajú o čínskych firmách, tak aj čínske firmy majú pochybnosti o obchodných záujmoch ruských „biznismenov“. Peking totiž verí tomu, že ani ruské firmy nie sú čisto obchodne zamerané, ale sú pod vplyvom vlády.⁴⁶

Čínske vnímanie Ruska ako takého je ďalšou prekážkou rozvíjajúcich sa vzťahov. Peking vidí Rusov najmä kvôli ich geografickej polohe medzi Európou a Áziou ako rozpoltenú identitu a preto na svojho veľkého severného suseda hľadá so skepticizmom. Rusko vďaka svojej histórii úzko prepletenej s osudmi európskych krajín vníma samo seba skôr ako časť Európy a má tendenciu sa povyšovať nad ázijské štáty, ako je to už u Európanov bežné. Napriek svojmu postaveniu v ázijsko-tichomorskom

⁴¹ Bobo Lo, op. cit., 140-143.

⁴² Stephen Blank, op. cit., 8-19.

⁴³ Alexander Lukin, „The Russian Approach to China under Gorbachev, Yeltsin and Putin“ in *Russian Strategic Thought Toward Asia*, ed. Gilbert Rozman, Kazuhiko Togo and Joseph P. Ferguson (New York: Palgrave Macmillan, 2006): 158.

⁴⁴ Zsuzsa Ludvig, op. cit., 29.

⁴⁵ Alexander Lukin, op. cit., 154-155.

⁴⁶ Christina Yeung, Nebojsa Bjelakovic, op. cit., 277.

regiónu, Rusku chýba stotožnenie sa s Áziou. Navyše Peking odmieta zaužívané sovietske označovanie Číny ako „malého brata“ Ruska.⁴⁷

Špeciálna pozornosť musí byť upriamená na energetickú bezpečnosť. Na počudovanie až do počiatku tohto storočia Čína nevlastnila žiadne strategické zásoby ropy. Strategické zásoby ropy sa nevytvárajú pre nejaké dočasné chyby v dodávkach, ale ich cieľom je pomôcť krajine prestáť vážne politické a vojenské krízy. Yakov Berger to podáva veľmi presne a výstižne: „Strategické zásoby ropy sú odstrašujúci obranný prostriedok. Je to ako s jadrovými zbraňami, nikdy možno nebudú použité, no je absolútne nevyhnutné, aby sme ich mali.“⁴⁸

ČĽR však naďalej ostáva vydaná napospas dodávkam ropy cez Malackú úžinu a tým je odkázaná na spoľahnutie sa na americké námorníctvo udržiavajúce bezpečnostnú situáciu ako v Perzskom zálive, tak aj v mnohých iných častiach sveta. Toto dáva Spojeným štátom výhodu nad Čínou, ktorú by v prípade nezhôd mohli od najvýznamnejších dodávok ropy odstaviť. Čínski politickí predstavitelia sa ocitajú pred dilemou, môžu sa spoliehať buď na USA alebo na Rusko, ktoré považujú za nespoľahlivé. Je očividné, že Peking sa bude snažiť čo najviac diverzifikovať svoje zdroje, aby nikomu neposkytol priestor na akési vydieranie pomocou energie.⁴⁹

Podľa Petra Ferdinanda je jedným z primárnych čínskych cieľov dovážať do konca roku 2020 tretinu ropného importu z Ázie (nepočítajúc Blízky východ). Dvadsať percent má tvoriť ruská ropa a zvyšok má pochádzať z ropných polí v stredoázijských štátoch. Stále je tu teda vidieť snahu Pekingu vyhnúť sa závislosti na svojom severnom susedovi. Čo sa týka zemného plynu, spolupráca sa pravdepodobne nebude priaznivo rozvíjať ani v najbližších rokoch, i keď stále zostávajú ťahanice okolo cien plynu, Čína pred niekoľkými rokmi objavila zásoby zemného plynu blízko svojho pobrežia, čo pravdepodobne zníži akútnu potrebu dovozu ruského plynu a jednanie opäť posunie ďalej. Čína tiež podpísala dohody so stredoázijskými partnermi, hlavne s Turkmenistanom a Kazachstanom aj napriek tomu, že sa tieto jednanie pokúsilo Rusko prekaziť ponúknutím lepšej ponuky pod zámienkou splnenia dovozných kvót do Európy.⁵⁰ Problémom dodávok energií zo stredoázijského regiónu je nutnosť obrovských investícií do transportu energií smerom na stále rýchlo sa rozvíjajúce

⁴⁷Ibidem, 279.

⁴⁸ Yakov Berger, „China's Energy strategy“ *Far Eastern Affairs* 3 (2004): 56.

⁴⁹ Stephen Blank, op. cit., 5.

⁵⁰ Peter Ferdinand, „Sunset, sunrise: China and Russia Construct a New Relationship“ *International Affairs* 83 (2007): 851-852.

priemyselné východné pobrežie Číny. Je to práve pobrežie, kde sa nachádza väčšina čínskej ropnej produkcie a rafinérií na spracovanie ropy.⁵¹

Jednou z ďalších otázok, ktorá si vyžaduje akútne riešenia je problém neefektívneho využívania zdrojov. Za posledných 20 rokov čínsky HDP narástol štvornásobne, kým spotreba energie iba o niečo viac ako dvojnásobok, to znamená, že ekonomický rast bol polovične zaistený šetrením a efektívnejším využívaním energie. Napriek tomu je však ČĽR ďaleko za rozvinutými ekonomikami, čo sa týka účinného využívania zdrojov a ich premeny na elektrinu. Ročne Čína spotrebuje neefektívnou premenou termálnej energie o 230 miliónov ton nominálneho paliva viac, než by spotrebovala využívaním moderných technológií. Všetko nasvedčuje tomu, že predošlý model ekonomického rastu tradičným rýchlym tempom, vysokými výdajmi, obrovským znečistením a nízkou efektivitou už jednoducho nemôže existovať. Západný svet sa smerom šetrenia a efektívneho využívania zdrojov začal uberať už počas prvej globálnej energetickej krízy v 70-tych rokoch, to viedlo k rapídному zníženiu v konzumácii energií, menšiemu znečisteniu prostredia a zlepšeniu kvality života. V Číne sa tento smer však ešte len začína formovať. Čínski experti tvrdia, že riešením by mohla byť vládna snaha o štrukturálnu reformu rezortu elektrickej energie. Trh s elektrickou energiou je v Číne monopolistický a je nereálne od neho očakávať potrebné zmeny, lebo by v tomto procese prakticky utrpel.⁵²

Pre Peking je absolútnou nutnosťou zmeniť proporcie vo využívaní jednotlivých zdrojov, dnes čínsky trh s energiou tvorí z viac ako 60% uhlie, približne 25% ropa a iba niečo okolo 3% tvorí zemný plyn. Z toho viac ako polovica spotrebovanej energie pripadá na ťažký priemysel, až potom prichádza transport a výstavba, čiže bremeno šetrenia energiami a jej efektívnejším využívaním leží hlavne na odvetví ťažkého priemyslu. Efektívnejšie využívanie energií má samozrejme ohromný vplyv na životné prostredie.⁵³ Hlavným zdrojom energií pre Čínu je uhlie, čo z Číny robí ako najväčšieho producenta, tak aj najväčšieho konzumenta uhlia na svete (až 28% svetovej ťažby uhlia spotrebuje Čína).⁵⁴ Jeho spaľovanie má za následok značné znečisťovanie atmosféry, Čína spotrebuje 8-9% svetovej energie, no vyprodukuje 13-15% svetového znečistenia ovzdušia. Analýzy Svetovej banky hovoria, že pokiaľ Čína do 20 rokov rapídne nezniží znečistenie ovzdušia, bude nútená vynaložiť 390 miliárd dolárov iba na liečenie chorôb

⁵¹ André Mommen, op. cit., 439-440.

⁵² Yakov Berger, op. cit., 45-47.

⁵³ Ibidem, 49-53.

⁵⁴ André Mommen, op. cit., 441.

spojených so spaľovaním uhlia. Podľa týchto analýz bolo na začiatku storočia v Číne 16 z 20 najznečistenejších miest na svete.⁵⁵

Čína sa obracia na Rusko a strednú Áziu nie len z dôvodov diverzifikácie dovozov ropy, jedným z ďalších je snaha o odvrátenie sa od väčšinového dovozu z oblasti Perzského zálivu, ktorý je ako sud s pušným prachom. Iným, no nie opomenuteľným faktom je, že Peking sa snaží o dovoz čo najviac ropy pozemnou cestou – Čína totiž vlastní len veľmi malé percento svetovej flotily tankerov a ako už bolo spomenuté, svetové moria kontroluje americké loďstvo, ktoré by v prípade sporu rýchlo zakročilo a Čínu od dodávok odrezalo.⁵⁶

Berger hovorí, že hlavným dôvodom obracania sa Číny na Rusko a postsovietsky priestor je, že západné monopoly s podporou svojich vlád ovládajú svetové trhy s ropou a zemným plynom. Podľa neho sú len tri oblasti, kde západné spoločnosti nefigurujú ako hlavná sila, a to sú polia, ktoré boli opustené, lebo už neboli potrebné alebo boli vyčerpané, ďalej sú to oblasti vojenských konfliktov, v ktorých investovanie podlieha veľkému riziku. Treťou oblasťou je postsovietsky priestor, do ktorého sa ešte Západu nepodarilo plne preniknúť. Preto tento autor hovorí, že je niekoľko možností, akými si Peking zaistí energetickú bezpečnosť: držanie spotreby energie na čo najmenšej možnej úrovni, minimalizovanie závislosti krajiny na zahraničí, diverzifikácia importu a rozšírenie používania nových a obnoviteľných zdrojov energie.⁵⁷

Čisto internou záležitosťou Číny, ktorá úzko súvisí so štátnou energetikou zostáva otázka Sin-ťiang, kde nepokoje narušujú stabilitu v celom regióne. Moslimskí extrémisti by sa mohli bez zásahu čínskej vlády stať vážnou hrozbou pre túto oblasť, ktorá je ekonomicky veľmi výrazne prepojená so strednou Áziou, najmä s Kazachstanom. Navyše táto autonómna oblasť bude pre budúcu energetickú politiku Číny veľmi dôležitá, keďže sa v nej nachádza 30% všetkých ropných rezerv Číny a takisto 34% zásob zemného plynu.⁵⁸

3.2. Problémy Ruska

Rusko, opäť po roku 1991 ako najväčší exportér ropy, nedávno spustilo dlho očakávaný ropovod do Číny, presnejšie odbočku od dlhšieho ropovodu Skovorodino –

⁵⁵ Yakov Berger, op. cit., 49-53.

⁵⁶ Ibidem, 59.

⁵⁷ Ibidem, 60-62.

⁵⁸ Stephen Blank, op. cit., 10-12.

Nachodka, vedúcu do Ta-čchingu. Tento ropovod vrátane odbočky by mal mať po otvorení v roku 2014 kapacitu 80 miliónov ton ročne, čím by dokázal výrazne odľahčiť závislosť ázijsko-tichomorského regiónu od dodávok z problematického regiónu Perzského zálivu. Adnan Vatansever však tvrdí, že toto je len jedna časť oveľa väčšej iniciatívy zameranej na rozvoj nových exportných infraštruktúr do všetkých možných smerov – Áziu, Pobaltie a oblasť Čierneho mora. Tu však vyvstáva problém, či Rusko potrebuje všetky tieto projekty, keďže produkcia ropy za posledných päť rokov mierne klesá a vyhliadky o výraznom náraste do blízkej budúcnosti nie sú práve dobré. Pokiaľ Rusko nevyvinie nejaký monumentálny rozvoj ropných polí jeho potenciál pre ďalší export ostáva obmedzený. Vynára sa teda otázka, či je táto politika ekonomicky racionálna, pretože buď zostanú niektoré ropovody naplno nevyužívané alebo sa bude Rusko musieť spoliehať na zdroje zo strednej Ázie, najmä Kazachstanu. Pokiaľ by však časť stredoázijskej ropy naďalej prúdila cez ruské ropovody bude mať táto snaha ďalekosiahle dôsledky pre odberateľov ruskej ropy, pretože Moskva bude kedykoľvek schopná presmerovať tok surovín smerom, ktorý jej bude vyhovovať z politického a obchodného hľadiska.⁵⁹

Naproti pozitívnemu posunu v oblasti dodávok ropy k výraznejšej spolupráci medzi Ruskom a Čínou v oblasti obchodu so zemným plynom nikdy nedošlo, a to práve kvôli stroskotaným jednaniam ohľadom cien. Čína nie je ochotná platiť európske ceny a Rusko bez dlhodobejšieho záväzku zo strany Pekingu nie je schopné rozvinúť veľké plynové pole Kovykta vo východnej Sibíri, pretože by nemalo stáleho odberateľa a investície do poľa by vyšli na zmar.⁶⁰ André Mommen argumentuje, že namiesto sústredenia sa na ropu, by malo byť hlavným záujmom Moskvy vyvážať zemný plyn. Rusko totiž má len niečo cez 5% svetových zásob ropy a pritom je jej najväčším producentom, kým svetové percento zásob zemného plynu je omnoho väčšie.⁶¹

Lo Bobo hovorí o troch základných faktoroch, ktoré ovplyvňujú formovanie ruskej energetickej politiky. Sú to maximalizácia národného bohatstva a súkromného zisku, uznanie Ruska ako spoľahlivého dodávateľa energií a jednej z vedúcich krajín medzinárodného spoločenstva a nakoniec ukážka moci. Práve na tieto faktory poukazujú západní kritici Putina, ktorí hovoria, že všetko čo Rusko v posledných rokoch robí je nejako hlbšie geopoliticky motivované. Uvedme ako príklad rozhodnutie

⁵⁹ Adnan Vatansever, op. cit., 1-10.

⁶⁰ Linda Jakobson, Paul Holtom, Dean Knox, and Jingchao Peng, op. cit., 36.

⁶¹ André Mommen, op. cit., 445.

Gazpromu zvýšiť v roku 2005-06 ceny pre Ukrajinu a Gruzínsko. Tento postup je dodnes vnímaný ako časť väčšej snahy o podkopanie režimov Juščenka a Saakašviliho a opätovné bližšie pritiahnutie si postsovietskeho regiónu Moskvou. Rozdielne ceny pre priateľov Ruska, akým je napríklad Bielorusko, a pre nepriateľov len svedčia o fakte, že Rusi nie sú až tak kapitalistickí. Motív profitu je však silným činiteľom v prípade Číny. I keď dosiaľ ani Kremľ, ani ruské energetické spoločnosti nevidia Čínu ako „miliardu zákazníkov“, uvedomujú si, že to je najrýchlejšie sa rozvíjajúci energetický odberateľ. Čína, Japonsko a Južná Kórea patria k najväčším dovozcom fosílnych palív, je teda logické, že Moskva obracia svoju pozornosť na východ a snaží sa zaistiť si čo najviac odberateľov. Navyše závislosť celej ruskej ekonomiky na exporte ropy a zemného plynu dáva do popredia fakt, že bude iba múdre oslobodiť sa od spoliehania sa na Európu, ktorá v týchto dňoch poberá takmer 90% ruského exportu energií.⁶²

Napriek tomu, že Rusko sa snaží preniknúť čo najviac do Ázie, určite nechce vyjsť nakrátko. Pokusy Pekingu nakupovať zemný plyn za nízke ceny boli hlavnou prekážkou, prečo rokovania o dodávkach zemného plynu dodnes nepriniesli ovocie. Európsky trh je teda stále pre Moskvu najlukratívnejší. Najzávažnejšou prekážkou však ostáva jednoznačne neochota ruských ropných spoločností investovať do prieskumu ložísk vo východnej Sibíri bez istoty návratu nákladov.⁶³ Investície by totiž museli byť oveľa väčšie kvôli náročnosti terénu, ktorý je na rozdiel od iných krajín oveľa menej prístupný. V 21. storočí stojí produkcia jedného barelu ropy v Rusku priemerne 3 až 7 amerických dolárov, kým v Saudskej Arábii, je to len 1 až 2 doláre za barel. Aj to je jeden z dôvodov, prečo napriek vysokým cenám ropy Rusko stále potrebuje veľké zahraničné investície do rozvoja nových polí.⁶⁴

Ďalším faktorom je profil Ruska ako spoľahlivého dodávateľa, existuje však otázka, či hra Moskvy na obe strany skôr túto reputáciu nepodkope. Ako východní, tak aj západní odberatelia sa môžu prikloniť k myšlienke využívať alternatívne formy energie, „čisté uhlie“, jadrovú energiu alebo obnoviteľné zdroje. Ako príklad uvediem opäť jednanie Ruska s Ukrajinou, keď Kremľ odrezal Ukrajinu od dodávok plynu. Európa nevinila Kyjev, ale práve Moskvu, ktorá musela svoj tlak ihneď povoliť aby nestratila výzor spoľahlivého dodávateľa. Navyše snaha EU, aby Rusko ratifikovalo Európsku energetickú chartu, skončila neúspechom, pretože Moskva stále preferuje

⁶² Bobo Lo, op. cit., 135.

⁶³ Ibidem, 135-136.

⁶⁴ André Mommen, op. cit., 444-445.

bilaterálne dohody a tým drží Európu rozdelenú v jednaniach o cenách, čo Moskve vyhovuje.⁶⁵

Mnohí pozorovatelia hodnotia energiu v 21. storočí ako jeden z najúčinnějších zdrojov moci. Vojenská sila ukázala svoje limity počas studenej vojny a neskôr pri amerických intervenciách do Iraku a Afganistanu, naproti tomu vynucovanie pomocou energie tieto nevýhody nemá. Na základe tohto predsudku by sme mohli charakterizovať hlavne „Putinovské“ obdobie. Nie je sa však čomu diviť, úpadok sovietskej vojenskej moci, ekonomická kríza v 90-tych rokoch, rastúca technologická priepasť medzi Západom a Ruskom a celková upadajúca pozícia, všetky tieto faktory a mnohé ďalšie nenechali Moskvu inú možnosť ako využiť najsilnejšiu kartu, ktorá jej ostáva. Vladimir Putin túto kartu využil úplne naplno a v období jeho vlády boli štátne spoločnosti ako Gazprom, alebo Rosneft alebo aj súkromné spoločnosti ako Lukoil významnými hráčmi ruskej zahraničnej politiky, mnohokrát dokonca vplyvnejšími ako ministerstvo zahraničných vecí.⁶⁶

Putinova vidina kontroly ruského nerastného bohatstva spočíva v akejsi predstave štátu ako ochrancu, ktorý povoľuje majiteľom tohto bohatstva profitovať. Podľa terajšieho ruského prezidenta „... má štát právo regulovať proces získavania a používania prírodných zdrojov nezávisle od toho, na koho pozemku sú umiestnené. V tomto ohľade štát koná v záujme spoločnosti ako celku a tiež v záujme súkromných majiteľov, ktorých záujmy sa krížia a potrebujú pomoc štátnych orgánov, aby dosiahli kompromis.“⁶⁷ Tu je možné vidieť prečo Rusko nechce pripustiť Čínsku národnú ropnú spoločnosť (CNPC) k zisku nadpolovičnej väčšiny v ruských zdrojoch. Táto korporácia je vlastnená štátom a investovala by vzhľadom na čínske politické authority. To by umožnilo ČĽR pritlačiť Moskvu nie len ekonomicky, ale aj politicky, napríklad ohľadom migrácie čínskych pracovníkov na ruský Ďaleký východ.⁶⁸

Čína v tomto ruskom manévrovaní okupuje centrálnu miesto, k čomu jej pomáha aj fakt, že členovia Európskej únie nechcú ruským spoločnostiam dovoliť nakúpiť downstreamové aktíva. ČĽR by sa teda v budúcnosti mohla stať krajinou, ktorá preruší európsky monopol na ruské fosílné palivá. V dnešnej dobe však čínska karta pôsobí viac

⁶⁵ Bobo Lo, op.cit., 136-138.

⁶⁶ Ibidem, 138-139.

⁶⁷ Stephen Blank, op. cit., 15-16.

⁶⁸ Ibidem.

ako neutralizácia tlaku z Bruselu ohľadom ruského prístupu ku Gruzínsku a Ukrajine a tiež ako podpora odmietnutia ratifikácie Európskej energetickej charty.⁶⁹

Iné teórie však hovoria, že vyzdvihovanie Ruska na úroveň vysokého globálneho hráča iba vďaka obrovským nerastným zásobám je prehnané. I keď nárast svetových cien ropy v roku 1999 znamenal ruské znovuobjavenie sa ako veľkej veľmoci, mnohokrát sú tvrdenia Kremľa prehnané, a to vďaka faktu, že viac ako 90% ropy je dovezenej a predanej voľne na svetových trhoch. Preto otázka vyvažovania Ruska medzi Západom a Východom má zmysel len pri zemnom plyne. Partner, ktorý by absorboval obrovský export ruského zemného plynu na východe však neexistuje a ešte mnoho rokov ani nebude. Európa si užíva štyri kľúčové výhody ako hlavný odberateľ ruského plynu. Za prvé, energetický vzťah Európy s Ruskom je etablovaný a ukázal, že odolá politickým aj ideologickým otrasom. V porovnaní s týmto je dôvera Moskvy voči Pekingu ešte len v plienkach. Za druhé, Európa je ďaleko väčší a ďaleko stabilnejší trh ako Čína, i keď Čína by mala zvýšiť spotrebu zemného plynu z 3% na 8% celkovej energetickej spotreby do desať rokov, s istotou sa to povedať nedá najmä vďaka snahe Pekingu o alternatívne zdroje energie a veľkému dovozu skvapalneného zemného plynu z Austrálie a Indonézie. Za tretie, európsky trh je oveľa lukratívnejší ako ten čínsky, Európania platia 3,5-krát viac ako by chcela platiť Čína. A nakoniec, logistická stránka tiež silno favorizuje Európu, pretože väčšina veľkých a zároveň overených plynových polí sa nachádza v severnom Rusku a v západnej Sibíri a sieť plynovodov je zameraná na západ a nie východ.⁷⁰

Ďalším ruským problémom je výrazný odliv kapitálu z krajiny, čo sa týka energetických investícií. Moskva už viackrát ukázala, že jej jednanie nie je úplne predvídateľné, spomeňme len jednania o ropovodoch do východnej Ázie – ropovod Východná Sibír – Tichý oceán (ESPO) a jeho odbočka Skovorodino – Ta-čching a ich odkladanie, rušenie a následne znovu prijatie. Tento fakt vytvára problém dôveryhodných záväzkov, ktoré znižujú domáce aj zahraničné investície.⁷¹

3.3. Vonkajšie faktory

Jedným z najvýraznejších vonkajších faktorov ovplyvňujúcich rusko-čínsku spoluprácu za posledné desaťročie bol ropovod Východná Sibír – Tichý oceán (ESPO). Projektu predchádzali jednania vo februári 1999 ohľadom ropovodu z Angarska blízko

⁶⁹ Bobo Lo, op. cit., 138-139.

⁷⁰ Ibidem, 148-150.

⁷¹ Stephen Blank, op.cit., 17-18.

Bajkalského jazera do Ta-čchingu, ktorý by dodal do Číny 700 miliónov ton surovej ropy v priebehu 25 rokov. Všetko prebiehalo dobre až do roku 2003, keď Kremľ pozatýkal hlavných predstaviteľov spoločnosti Jukos, ktorá podpisovala zmluvu s Čínskou národnou ropnou spoločnosťou (CNPC) a tým následne pozastavila a nakoniec zrušila dohody s Pekingom. Ďalším dôvodom pre kolaps týchto zmlúv bola intervencia Japonska, ktoré Moskve ponúklo lukratívnu zmluvu na postavenie oveľa dlhšieho ropovodu z Angarsku do Nachodky – na pobrežie Tichého oceána. Ropovod mal obchádzať Čínu s oveľa väčšou kapacitou, a to 80 miliónmi ton ropy ročne. Ponuka obsahovala obrovské investície do stavby ropovodu a rozvoja potenciálnych ložísk vo východnej Sibíri – celkovo 12,5 miliardy amerických dolárov. Japonský projekt nevyzeral iba obchodne atraktívny, zapadal aj do Putinovej snahy pre strategickú diverzifikáciu. Pomocou tohto ropovodu by Rusko mohlo exportovať ropu do celého ázijsko-tichomorského regiónu. Naproti tomu by ropovod do Ta-čchingu urobil z Číny monopol na ruské nerastné bohatstvo vo východnej Ázii.⁷² V Kremli prevládali hlasy hovoriace, že ropovod Východná Sibír - Tichý oceán ponúkne prístup dokonca aj k energetickej spolupráci so Spojenými štátmi. Je síce jasné, že Rusko by sa malo riadiť hlavne svojimi ekonomickými záujmami, keď sa jedná o energetické problémy, no opustenie projektu, ktorý bol potvrdený na najvyššej úrovni a zvýšil by vzájomný obchod krajín o 6 miliárd dolárov, vytvára Rusku „image“ úplne nespoľahlivého partnera.⁷³

Ďalším z problémov, ktoré by mohli nastať je bezpečnostná situácia ruského Ďalekého východu. Ropovod, smerujúci výhradne do Číny by zvýšil závislosť Ruska na Číne v regióne a tým by sa otvorila cesta ďalšiemu čínskemu vplyvu do ruských oblastí. Nadnárodný projekt zahŕňajúci Čínu, Japonsko a obe Kórey by mohol ustanoviť zónu kooperácie a stability. Podobne ako rusko-čínsky projekt však skrachoval aj ten japonsko-ruský, opäť kvôli viacerým dôvodom – politickým, obchodným a strategickým.⁷⁴ Po tomto neúspechu a samozrejme po podpise zmluvy medzi Čínou a Kazachstanom, rovnako ako aj po výraznom zblížení sa so Saudskou Arábiou, sa znova na svetlo vynorila dohoda o ropovode Angarsk – Ta-čching.⁷⁵ Následkom tohto však Japonsko zatvrdilo svoj postoj a rozhodlo sa vycúvať z financovania niektorých

⁷² Bobo Lo, op. cit., 143-144.

⁷³ Alexander Lukin, op. cit., 157.

⁷⁴ Bobo Lo, op. cit., 144-145

⁷⁵ Rajan Menon, „The China-Russia ...“ op. cit., 35-36.

častí balíčka podpísaného s Moskvou. V konečnom dôsledku teda Moskve neostala iná výhodná možnosť ako vybudovať obe trasy.⁷⁶

V poslednom desaťročí sa ukázal ďalší záujemca o ruskú a stredoázijskú energiu, a to India. India sa teda stala konkurentom Číny pri získavaní ruskej ropy po tom, čo mohutne investovala do ropného poľa Sachalin-3 a spoločného rusko-kazachstanského poľa Kurmangazy.⁷⁷ Rogachev, naopak, vidí trojuholník Rusko – India – Čína ako výbornú platformu na ďalšiu spoluprácu, ktorá by mohla pritiahnuť indické investície do ruskej energetiky, z ktorých by mohli profitovať všetky tri krajiny a tiež by sa mohla rozvinúť hlbšia indicko-čínska spolupráca.⁷⁸

Európa len sama o sebe je jedným z najvýraznejších faktorov ovplyvňujúcich rusko-čínsku energetickú spoluprácu. Kremľ síce šikovne využíva členov EU, pokým nezaujmu zjednotený postup voči Rusku, v skutočnosti je však pozícia Moskvy slabšia ako by sa mohlo zdať. I keď Rusko a Európa by v prípade „plynovej vojny“ utrpeli spoločne, je to práve Kremľ, ktorý je viac zraniteľný. Európa je oveľa menej závislá na ruskom plyne ako je všeobecne známe, napríklad Poľsko dováža takmer všetok plyn, ktorý spotrebuje z Ruska, toto však stále tvorí len 7% celkovej spotrebovanej energie. I v prípade Nemecka, ktoré má s Moskvou dlhotrvajúci „špeciálny“ vzťah, tvorí plyn len 10% celkovej energetickej spotreby. Na druhej strane Rusko je takmer úplne závislé na Európe (90%). Čím viac bude Moskva používať plyn ako zbraň proti Európe, tým viac sa tá bude sústreďovať na nájdenie nových, prípadne alternatívnych zdrojov. Európa tiež oproti Číne tvorí viac ako 50% celkového zahraničného obchodu Ruska a 90% zahraničných investícií do ruskej ekonomiky. V porovnaní s tým je čínske investovanie v Rusku zanedbateľné aj napriek nedávnemu zvýšeniu.⁷⁹

Výrazným vonkajším faktorom, ktorý nepriamo ovplyvňuje spoluprácu, je stredná Ázia a jej bohaté zásoby ropy a zemného plynu. Stredná Ázia má podľa odhadov približne štvrtinu svetových zásob ropy.⁸⁰ Moskva sa snaží o pripútanie si strednej Ázie pomocou dlhodobých bilaterálnych kontraktov, aby bola schopná plniť svoje stále rastúce záväzky dodávok do iných krajín.⁸¹ Rusko a stredná Ázia sú rivalmi na trhu energií, navyše stredoázijská ropa je lacnejšia na ťažbu ako tá ruská. Pokiaľ by sa stredoázijské štáty so svojimi zdrojmi výraznejšie presadili na ázijskom trhu

⁷⁶ Bobo Lo, op. cit., 145-146.

⁷⁷ Stephen Blank, op. cit., 8.

⁷⁸ Viktor Rogachev, op. cit., 22.

⁷⁹ Bobo Lo, op. cit., 150-151.

⁸⁰ André Mommen, op. cit., 455.

⁸¹ Zsuzsa Ludvig, op. cit., 30.

s energiami, výrazne by tak konkurovali Rusku v dodávkach krajín ako India, Čína, Kórejská republika, alebo dokonca aj Japonsko. Výhodná geografická pozícia a množstvá fosílnych palív v týchto krajinách by sa pre Rusko mohla stať katastrofou, keď vezmeme do úvahy dôležitosť exportu energií v jeho ekonomike.⁸² Špeciálne citlivou záležitosťou pre Rusko je úspešná snaha Číny spolupracovať s oblasťou, ktorú Moskva považuje za svoje pole pôsobnosti. So svojím obrovským množstvom kapitálu sa Peking darí investovať a budovať potrebnú infraštruktúru, aby mohol využívať energetické zdroje daného regiónu, čo sa Rusom dodnes nepodarilo.⁸³ Číne sa za pätnásť rokov podarilo prepracovať z pozície úplne nepodstatného partnera pre stredoázijský región na druhého najdôležitejšieho hneď po Rusku a aktívne konkuruje dominantnej pozícii Moskvy na ťažbu energií v krajinách centrálnej Ázie.⁸⁴ Šťastím Ruska zostáva to, že Kazachstan je na ňom naďalej závislý, a to kvôli nedostatočne vybudovanej vlastnej sieti ropovodov.⁸⁵

Čínska spolupráca so stredoázijským regiónom je už tak rozsiahla, že v priebehu pár rokov môže začať naplno využívať jeho zdroje. Najmä spolupráca v oblasti zemného plynu, ktorá s Ruskom stroskotala na otázke ceny, sa v tejto oblasti vyvíja vynikajúco. Plynovod Centrálna Ázia – Čína začína v Turkménsku, prechádza Uzbekistanom a Kazachstanom a končí v čínskej provincii Sin-t'iang. Tento plynovod, ktorý by mal byť od roku 2013 plne využívaný, bude znamenať stratu pozície Ruska pri dohadovaní sa na cene s ČLR. Čína má taktiež namierené získať plyn a ropu z Mjanmarska, kde sa s výstavbou plynovodu aj ropovodu začalo už začiatkom roku 2011.⁸⁶

4. Lepšie časy?

Aký záver je teda možné vyvodiť z predošlej kapitoly? Zblíži sa Rusko s Čínou politicky natoľko, že to posunie energetickú spoluprácu na oveľa vyššiu úroveň? Je vôbec možné hodnotiť energetickú spoluprácu bez toho, aby sme museli brať do úvahy aj politické vzťahy oboch krajín?

Rajan Menon zastáva názor, že Rusko bude pre Čínu figurovať naďalej v tom, v čom aj do teraz, to znamená – dodávky zbraní, energií a dreva. Hovorí tiež, že

⁸² Stephen Blank, op. cit., 22-23.

⁸³ John K. Yi, „The future of China and Russia Energy Relations“ *International Policy Digest*, <http://www.internationalpolicydigest.org/2011/10/16/the-future-of-china-and-russia-energy-relations/> (posledný prístup 12. máj 2012).

⁸⁴ Christina Yeung, Nebojsa Bjelakovic, op. cit., 276.

⁸⁵ André Mommen, op. cit., 456.

⁸⁶ Linda Jakobson, Paul Holtom, Dean Knox, and Jingchao Peng, op. cit., 35.

v najbližšej dobe je len malá pravdepodobnosť, že okrem dodávania vojenských materiálov a surovín sa obchod rozvinie do širšej spolupráce. Navyše priame zahraničné investovanie do RF zo strany Číny tvorí iba malé percento z celkového zahraničného kapitálu v Rusku.⁸⁷

Najvýraznejším medzníkom v spolupráci ostáva rok 2010, kedy bola dostavaná odbočka ropovodu Východná Sibír – Tichý oceán zo Skovorodina do Ta-čchingu, ktorá masívne zvýšila dodávky ruskej ropy do Číny. Je teda možné predpokladať, že v tomto ohľade bude energetická spolupráca rásť a stále stúpať. Faktom zostávajú čísla, ktoré hovoria, že v roku 2001 dodávalo Rusko do Číny 1,8 miliónov ton surovej ropy ročne, kým v roku 2010 to bolo už viac ako 15 miliónov ton. So začiatkom prevádzky ropovodu toto číslo ešte narástlo. Čínske pôžičky pre ruské spoločnosti Rosneft' a Transneft' spojené s týmto projektom pomohli Moskve investovať do dlhodobých projektov. Z pohľadu čínskych analytikov sú tieto dohody dôkazom, že po desaťročí jednaní energetická spolupráca konečne dosiahla významný posun.⁸⁸ Aj vďaka tomuto ropovodu prekročila hodnota vzájomného obchodu v roku 2011 60 miliárd amerických dolárov. Pritom pred niekoľkými rokmi, keď bolo oboma stranami deklarované, že vzájomný obchod dosiahne toto číslo v roku 2010, boli mnohí autori k tomuto vyjadreniu skeptickí. Toto číslo bolo dosiahnuté len s ročným oneskorením, čo je možné považovať za výrazný úspech vo vzájomných ekonomických vzťahoch, ktoré ako sa v posledných rokoch zdá, konečne nabrali na obrátkach.⁸⁹

Naproti spolupráci v obchodovaní s ropou je rusko-čínsky obchod so zemným plynom na bode mrazu. Ako už bolo spomenuté v predošlej kapitole, jednania medzi Pekingom a Moskvou stroskotali na otázke cien, a tak sa čínski predstavitelia pri svojej honbe za energiou obrátili s požiadavkami o plyn najmä na strednú Áziu. Je však nutné podotknúť, že jednania o vzájomnej spolupráci sa spočiatku vyvíjali sľubne a momentálne sú k dispozícii hneď dva projekty, ktoré by v prípade dohody umožnili v priebehu niekoľkých rokov dodávať Rusku plyn do ČĽR. Západný projekt hovorí o stavbe plynovodu z Tajšetu (pole Kovykta) do čínskej provincie Sin-ťiang.⁹⁰ Tento projekt zastrešuje vybudovanie 4000 kilometrov dlhého plynovodu dovážajúceho 20 miliárd metrov kubických plynu do Číny a ďalších 10 miliárd do Kórejskej republiky a zatiaľ sa javí ako najreálnejší. Plynové pole Kovykta je totiž tretím najväčším

⁸⁷ Rajan Menon, „The China-Russia ...“ op. cit., 38.

⁸⁸ Linda Jakobson, Paul Holtom, Dean Knox, and Jingchao Peng, op. cit., 27-29.

⁸⁹ Alexander Lukin, op. cit., 155.

⁹⁰ Linda Jakobson, Paul Holtom, Dean Knox, and Jingchao Peng, op. cit., 33-35.

nerozvinutým poľom v Rusku, a preto by táto krajina bola schopná v prípade podniknutia väčšieho rozvoja tento dopyt s prehľadom uživiť.⁹¹

Druhý, východný projekt by zahŕňal dovoz plynu z ostrova Sachalin do severovýchodnej časti Číny. Práve na okolie ostrova Rusko do budúcnosti nahliada ako na potenciálnu oblasť rozvoja s veľkým využitím pre celú ázijsko-tichomorskú oblasť. Oba tieto projekty však zatiaľ existujú iba na papieri.⁹² Už od roku 1999 Rusko dodáva skvapalnený zemný plyn a potrubný zemný plyn do Japonska vo veľkom, tak isto Kórejská republika podpísala s Ruskom zmluvu o dovoze viac ako 30% svojej domácej spotreby plynu práve od Rusov. Tejto spolupráci pomôže hlavne novovybudovaný plynovod Sachalin-Chabarovsk-Vladivostok, ktorý by mohol v prípade dohody zásobovať tak isto aj Čínu.⁹³ Čínski experti predpokladajú, že pokiaľ by sa podarilo projekty zrealizovať, Rusko by mohlo ročne dodávať 25-30 miliárd metrov kubických plynu.⁹⁴

Potrebu ruského plynu však znižujú veľké kontrakty ohľadom dovozu skvapalneného zemného plynu, ktoré Čína podpísala s Austráliou, Iránom a Katarom. Predpoklad rozšírenej spolupráce v oblasti exportu zemného plynu z Ruska do Číny brzdí aj fakt, že bez istoty, ktorú by Moskva mala pri podpísaní kontraktu s Pekingom, ruský Gazprom nepodnikne enormné investície do infraštruktúry a rozvoja východosibírskeho poľí. Spoluprácu pravdepodobne ešte viac oddiali aj nedávne nájdenie ložísk zemného plynu v oblasti čínskeho pobrežia.⁹⁵ Pokiaľ teda nedôjde k zásadnej zmene v jednaniach Moskvy s Pekingom ohľadne ceny, Čína nebude ani počas svojho terajšieho rapidného rastu potrebovať ďalší plynovod minimálne nasledujúcich 10 rokov.⁹⁶

Ako už bolo spomenuté vyššie, rusko-čínska spolupráca na poli energií je podmienená aj spoluprácou politickou. Od problémov energetickej spolupráce sú neodlučiteľné niektoré politické otázky. Spomeňme len záležitosť ruského Ďalekého východu, ktorého ekonomika je nerozvinutá a percento ruskej populácie stále klesá, naproti tomu obyvateľov čínskeho pôvodu pribúda. Stane sa tento problém brzdou ekonomických prepojení oboch krajín? Herman Pirchner je názoru, že tento scenár zatiaľ nehrozí, pokiaľ Čína sústreďuje svoju pozornosť na Taiwan. Tvrdí však, že po

⁹¹ Erica S. Downs, op. cit., 152.

⁹² Linda Jakobson, Paul Holtom, Dean Knox, and Jingchao Peng, op. cit., 33-35.

⁹³ John K. Yi, „The future of China and Russia Energy Relations“, op. cit.

⁹⁴ Jan Podstata, op. cit., 19.

⁹⁵ Linda Jakobson, Paul Holtom, Dean Knox, and Jingchao Peng, op. cit., 33-37.

⁹⁶ Zsuzsa Ludvig, op. cit., 30.

vyriešení tohto problému by sa mohlo stať, že sa v politike Pekingu začne vynárať otázka teritoriálnych strát voči Rusku v 19. storočí.⁹⁷

Čo sa týka politickej spolupráce, otázkou, na ktorú by sme pravdepodobne vedeli nájsť odpoveď, je podpora na medzinárodnej scéne. Rusko a Čína sa v budúcnosti budú jednoznačne podporovať ako akási opozícia amerického hegemonizmu. Rusko nič nestojí, ak podporí Čínu v otázke Taiwanu a taktiež Čína podporí Moskvu proti rozširovaniu NATO ďalej na východ. Obe krajiny sú proti americkému protiraketovému systému, ktorý by mohol podkopať zastrážovací potenciál ich vlastného jadrového arzenálu. Čína a Rusko sa zhodnú aj na fakte, že je potrebné posilniť úlohu OSN a znížiť americký vplyv v nej. Základ pre zahraničnú politickú spoluprácu krajín by tu teda bol, otvorená však ostáva otázka, či sa to premietne aj do spolupráce energetickej.⁹⁸

Pri pojednávaní o budúcnosti rusko-čínskej energetickej spolupráce nie je možné vynechať už spomínaný fakt ruského nie práve demokratického systému, ktorý uprednostňuje štátom vlastnené nerastné suroviny, s ktorými nakladá podľa toho, ako mu to momentálne politicky vyhovuje. Všetkých odberateľov ruských zdrojov donútila k úvahám o spoľahlivosti Moskvy rusko-ukrajinská kríza v roku 2006 a snaha o podkopanie Juščenkovho režimu. Rusko v tomto prípade unilaterálne porušilo iba dva roky starý kontrakt s Ukrajinou iba preto, aby dosiahlo pre seba politicky prijateľné prostredie u svojho suseda. Toto všetko nasvedčuje tomu, že nielen Európa, ale aj Čína budú v budúcnosti hľadať alternatívu proti Rusku.⁹⁹

Stephen Blank je voči Rusku ešte viac kritický, hovorí, že praktiky Moskvy ako zabrániť neruským firmám preniknúť na trh vo väčšej miere, zabránia v budúcnosti akémukoľvek väčšiemu zahraničnému investovaniu do ruskej ropy a zemného plynu. Ako príklad uvádza skúsenosti British Petroleum v oblasti Kovykta a spoločnosti Shell na ostrove Sachalin, kde má ruský Gazprom v podstate výhradné právo na export. Toto bude mať za následok nedostatočne rozvinutý Ďaleký východ a ďalšie ďalekosiahle nie len ekonomické, ale aj politické následky. Ruský proces rozhodovania v prípadoch ako Ta-čching alebo Kovykta nepoukazuje na stabilnejší systém štátom kontrolovaného

⁹⁷ Herman Pirchner, op. cit., 320.

⁹⁸ André Mommen, op. cit., 452.

⁹⁹ Stephen Blank, op. cit., 47.

nerastného bohatstva, ale práve naopak. Ruské krátkozraké rozhodnutia opakovane ignorovali ekonomickú realitu v prospech politického alebo osobného zisku.¹⁰⁰

Z toho všetkého vyplýva, že aj keď Moskve ide o výzor spoľahlivého partnera, mnohé jej kroky vyzerajú skôr ako by sa toto snažili podkopať. Je teda možné, že krajiny odobierajúce ropu a zemný plyn z Ruska sa nebudú chcieť spoliehať len na jedného partnera a budú chcieť nájsť alternatívy, čo by pre Rusko mohlo mať v konečnom dôsledku zničujúci účinok. Stephen Blank práve preto hovorí, že fakty nasvedčujú tomu, že trhový mechanizmus musí nakoniec prevládnúť nad štátnou kontrolou tak isto ako ekonomická racionalita nad politickými záujmami. Zachádza však ešte ďalej a hovorí, že bez ekonomických a politických reforiem budú výsledky pre Rusko jasné: pretrvávajúca zaostalosť, stagnácia, kríza a v konečnom dôsledku možno aj kolaps anachronického systému moci.¹⁰¹

Záver

Ekonomický rast ázijsko-tichomorského regiónu a najmä Číny, ktorá na svojom území nemá dosť nerastných surovín, aby sama dokázala rýchle tempo rozvíjania sa udržať, si vyžaduje veľké množstvo dovezených surovín. V prípade ČĽR je to hlavne ropa a v menšom množstve zemný plyn. Rusko, naopak, má oboch týchto surovín nadbytok a v priebehu posledných pár rokov sa z neho stal najväčší producent ako ropy, tak aj zemného plynu. Jednoducho vynikajúca kombinácia, keby?!

Napriek desaťročiu postupne sa rozvíjajúcej energetickej spolupráce medzi Ruskou federáciou a Čínskou ľudovou republikou nemôžeme ani dnes povedať, že by bola na ideálnej úrovni. Táto práca analyzovala hlavné problémy, ktoré ovplyvňujú energetickú spoluprácu Moskvy a Pekingu a dokázala, že tieto problémy sú častokrát silnejšie ako je snaha vyriešiť ich.

Pri skúmaní ekonomických vzťahov Ruska a Číny je nutné nezabúdať na to, že ani jedna z týchto krajín nie je v podstate demokratická. V Rusku prevláda filozofia, že zdroje surovín musia byť kontrolované štátom, ktorý urobí všetko pre dobro spoločnosti. V ruskom ponímaní to znamená, že bude so svojimi zdrojmi zaobchádzať tak, aby boli využiteľné ako zbraň alebo politický nátlakový prostriedok. Naopak v Číne je možné vnímať väčší úmysel čisto ekonomického poňatia veci, no je tomu tak len

¹⁰⁰ Ibidem, 50.

¹⁰¹ Ibidem, 51.

preto, lebo ČĽR zúfalo potrebuje veľké dodávky surovín a bez nich by bola pozícia vládnucej komunistickej strany silno otrasená.

Ako je teda možné poňať energetickú výmenu medzi Čínou a Ruskom? Toto nie je vôbec jednoduché a treba sa zamerať na vnútorné problémy oboch krajín, ale aj na vonkajšie faktory výrazne ovplyvňujúce spoluprácu. Mnohí autori tvrdia, že Rusko sa ani napriek novootvorenému ropovodu do Číny nestane pre ňu oveľa výraznejším obchodným partnerom a Peking sa nebude chcieť spoliehať vo väčšej miere na ruské dodávky. Podľa môjho úsudku, pokiaľ Rusko nepoľaví aspoň v niektorých aspektoch štátnej kontroly surovín, rast jeho produkcie sa spomalí, až nakoniec zastane. Zahraničné firmy odmietnu investovať do projektov, kde nemajú žiadnu istotu a Rusko nebude schopné podniknúť drahý rozvoj nových ropných a plynových polí samo. Takisto ak Moskva neustúpi v niektorých jednaniach Pekingu, ako sú napríklad dohody o cenách plynu, východná Sibír zostane jednoducho nerozvinutá, ekonomicky zaostalá a postupne z nej vymizne ruská populácia, čo nebude mať iba ekonomické, ale aj d'alekosiahle politické dôsledky.

I keď Rusko sa snaží hrať so svojou energetickou kartou naplno a tiež sa snaží o maximálnu diverzifikáciu exportu, v tejto chvíli sa ocitá v situácii, ktorá nie je práve najlepšia. Väčšina exportu ropy a zemného plynu ešte stále prúdi do viac a viac sa integrujúcej Európy, ktorá by v prípade väčšej nehody dokázala na Rusko vyvinúť veľký tlak. Peking sa úspešne snaží ekonomicky prepracovať do oblasti strednej Ázie, ktorá bola až doteraz pod silným ruským vplyvom. Navyše nie je isté, či bez dostatočných investícií bude Rusko schopné surovinovo uživiť všetkých partnerov vrátane Japonska a Kórejskej republiky, a to hlavne po dostavaní ropovodu na tichomorské pobrežie.

Naopak, čínska snaha o diverzifikáciu zdrojov ropy prináša čím ďalej, tým väčšie pozitíva. ČĽR sa stáva menej závislou na nepokojnej oblasti Perzského zálivu a žiaden z jej partnerov by ju v prípade prerušenia dodávok nejako výraznejšie neovplyvnil. Podobne je to aj s dodávkami zemného plynu, ktorý Čína dováža zatiaľ najmä v skvapalnenej podobe. No ani čínska strana nie je bez problémov, väčšina ropy a zemného plynu sa do krajiny dováža loďami, čo núti Čínu spoliehať sa na dobré vzťahy s USA, ktorých námorníctvo kontroluje svetové moria. Navyše čínska flotila tankerov je v porovnaní s množstvom dodávok ropy do krajiny len veľmi malá.

Ako však práca poukázala, najzávažnejším vnútorným problémom Číny je otázka znečistenia a neefektívneho využívania zdrojov. Pokiaľ Peking nezačne riešiť

problém so znečistením v dôsledku využívania veľkého množstva uhlia, je veľmi pravdepodobné, že to bude mať zničujúce následky na populáciu krajiny.

Bakalárska práca na najdôležitejších príkladoch objasnila, prečo rusko-čínska energetická spolupráca nefunguje tak, ako by sa na prvý pohľad mohlo zdať a takisto uviedla akési vyhliadky do budúcnosti, akými by sa kooperácia mohla ďalej uberať. V práci som rozobral problémy ruské, čínske, no aj mnohé vonkajšie faktory, ktoré majú často ešte väčší vplyv na vzájomný vzťah ako tie vnútorné. Taktiež bolo stručne poukázané na vzťahy v minulosti, ktoré tiež nevňášajú do vzťahu pozitívne svetlo.

Ropa aj zemný plyn zostávajú pre Rusko a Čínu jedny z najzákladnejších surovín, ktoré sú potrebné na rozvoj oboch ekonomík. Zatiaľ čo Moskva hľadá bezpečnosť dopytu, Peking naopak sleduje čo najväčšiu bezpečnosť ponuky. Vo vzájomnom vzťahu je rovnako prítomný potenciál pre väčšiu kooperáciu a taktiež sú pripravené projekty, ktoré sa môžu v prípade dosiahnutia schodného riešenia okamžite začať realizovať. Stále tu však zostáva jedna otvorená otázka: Dokážu sa tieto dve krajiny dohodnúť a uľahčiť si tak navzájom život? Odpoveď však odhalí až budúcnosť.

Summary

Aim of the work *Problems of Russian-Chinese cooperation in energy sphere 2000-2010: The issue of oil and natural gas* was to analyze the main problems of energetic cooperation between Russian Federation and People's Republic of China. It answers the question why Russian-Chinese energy cooperation even after a decade of improving is still far from ideal. China needs to maintain the rapid pace of development and in order to do it large amount of resources is needed. It would be therefore ideal to set up big energetic cooperation with Russia which has abundant sources of energy, especially oil and natural gas. There are many problems blocking greater energy collaboration between the biggest producer of oil and natural gas and the biggest consumer of energy. To understand these issues we need to look into inner Russian problems, inner Chinese problems and even to external factors which affect the cooperation. There is also a need not to forget the fact that both these countries are not exactly democratic. While Russia tries to use its energy sources as a political weapon as much as possible, China diversifies its imports and is becoming less dependent on any partner. There is also a big rivalry between these two countries considering Central Asian energy resources. As my bachelor thesis showed, greatest problem of Russia is the distrust of foreign investors in the Russian government which will eventually lead to decline of oil and natural gas production. On the other hand the greatest issue with Chinese energy is that China is not using it effectively and more than half of its energy consumption is coal which means great environmental pollution. This work also offers some prospects for the future Russian-Chinese energy cooperation. But only the future will answer the question whether will these two countries be able to reach more mutually beneficial agreements and therefore take the energy cooperation to a higher level.

Použitá literatura

- Berger, Yakov. 2004. China's Energy Strategy. *Far Eastern Affairs* 3: 45-65.
- Blank, Stephen. 2006. *Russo-Chinese Energy Relations: Politics in Command*. London: GMB Publishing.
- Bolton, Kerry Raymond. 2009. Russia and China: An Approaching Conflict? *The Journal of Social, Political, and Economic Studies* 34: 154-194.
- Downs, Erica S. 2010. *Sino-Russian Energy Relations: An Uncertain Courtship*. In *The future of China-Russia relations*, ed. James Bellacqua, 146-178. University Press of Kentucky.
- Jakobson, Linda, Paul Holtom, Dean Knox, and Jingchao Peng. 2011. China's Energy and Security Relations with Russia. *SIPRI Policy Paper* No. 29.
- Lo, Bobo. 2008. *Axis of Convenience : Moscow, Beijing, and the New Geopolitics*. Washington DC: Brookings Institution Press.
- Lotspeich, Richard. 2006. Perspectives on the Economic Relations Between China and Russia. *Journal of Contemporary Asia* 36: 48-74.
- Ludvig, Zsuzsa. 2008. Russia and China : Boundaries of Partnership. *Development & Finance* 4: 23-34.
- Menon, Rajan. 2009. The China-Russia Relationship: What It Involves, Where It Is Headed, and How It Matters for the United States. A Century Foundation.
- Menon, Rajan. 2009. The Limits of Chinese-Russian Partnership. *Survival* 51: 99-130.
- Ferdinand, Peter. 2007. Sunset, sunrise: China and Russia construct a new relationship. *International Affairs* 83: 841-867.
- Mommen, André. 2007. China's Hunger for Oil : Russian Connection. *Journal of Developing Societies* 23: 435-466.
- Pirchner, Herman. 2008. The Uncertain Future: Sino-Russian Relations in the Twenty-First Century. *Demokratizatsiya* 16: 309-322.
- Podstata, Jan. 2008. *Rusko a hlavní obchodní partneři*. Vysoká škola ekonomická v Praze: Recenzované studie.
- Rogachev, Viktor. 2008. Russia and China's Collaboration in the International Arena. *Far Eastern Affairs* 36: 13-23.
- Rozman, Gilbert, Kazuhiko Togo, and Joseph P. Ferguson. 2006. *Russian Strategic Thought Toward Asia*. New York: Palgrave Macmillan.

- Vatansever, Adnan. 2010. Russia's Oil Exports : Economic Rationale Versus Strategic Gains. *Carnegie Endowment for International Peace* 116.
- Yeung, Christina, Nebojsa Bjelakovic. 2010. The Sino-Russian Strategic Partnership: Views from Beijing and Moscow. *Journal of Slavic Military Studies* 23: 243-281.
- Yi, John K., 2011. The future of China and Russia Energy Relations. *International Policy Digest*. <http://www.internationalpolicydigest.org/2011/10/16/the-future-of-china-and-russia-energy-relations/> (posledný prístup 12. máj 2012).

Zoznam príloh

Príloha č. 1: Čínske dodávky ropy od Ruska 2001 – 2010 (graf)¹⁰²

Príloha č. 2: Čínske dodávky ropy podľa krajín 2010 (graf)¹⁰³

Príloha č. 3: Čínske dodávky skvapalneného zemného plynu podľa krajín 2010 (graf)¹⁰⁴

Príloha č. 4: Ropovod Východná Sibír – Tichý oceán s odbočkou do Ta-čchingu (mapa)¹⁰⁵

Príloha č. 5: Čínska a ruská výroba a spotreba zemného plynu 2004 – 2010 (graf)¹⁰⁶

Príloha č. 6: Ruská výroba a spotreba ropy 1985 – 2009 (graf)¹⁰⁷

Príloha č. 7: Čínska výroba a spotreba ropy 1980 – 2005 (graf)¹⁰⁸

¹⁰² Linda Jakobson, Paul Holtom, Dean Knox, and Jingchao Peng, „China’s Energy and Security Relations with Russia: Hopes, Frustrations and Uncertainties“ *SIPRI Policy Paper* 29(2011): 29.

¹⁰³ Ibidem, 28.

¹⁰⁴ Ibidem.

¹⁰⁵ Ibidem, 30.

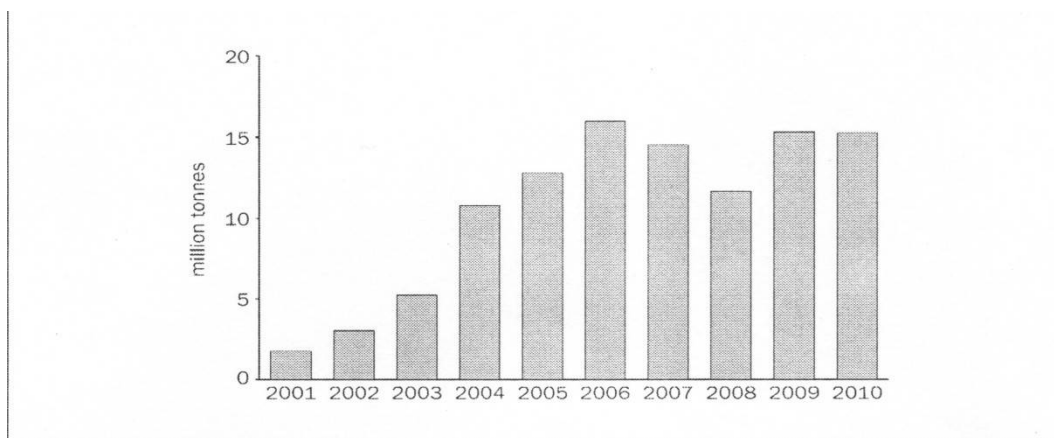
¹⁰⁶ Ibidem, 34.

¹⁰⁷ Adnan Vatansever, „Russia’s Oil Exports: Economic Rationale Versus Strategic Gains“ *Carnegie Endowment for International Peace* 116 (2010): 4.

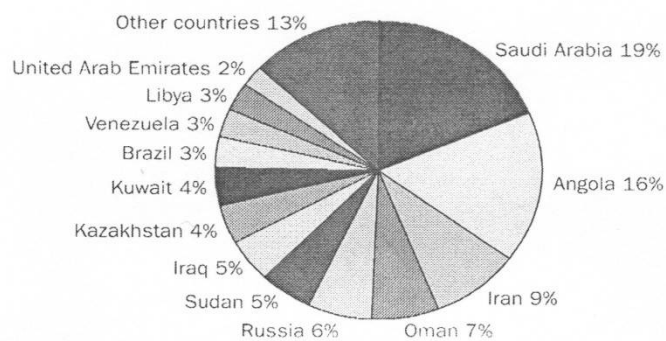
¹⁰⁸ André Mommen, „China’s Hunger for Oil: Russian Connection“ *Journal of Developing Societies* 23 (2007): 437.

Prílohy

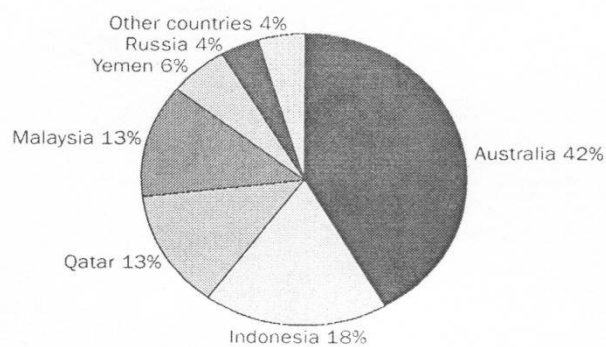
Príloha č. 1: Čínske dodávky ropy od Ruska 2001 – 2010 (graf)

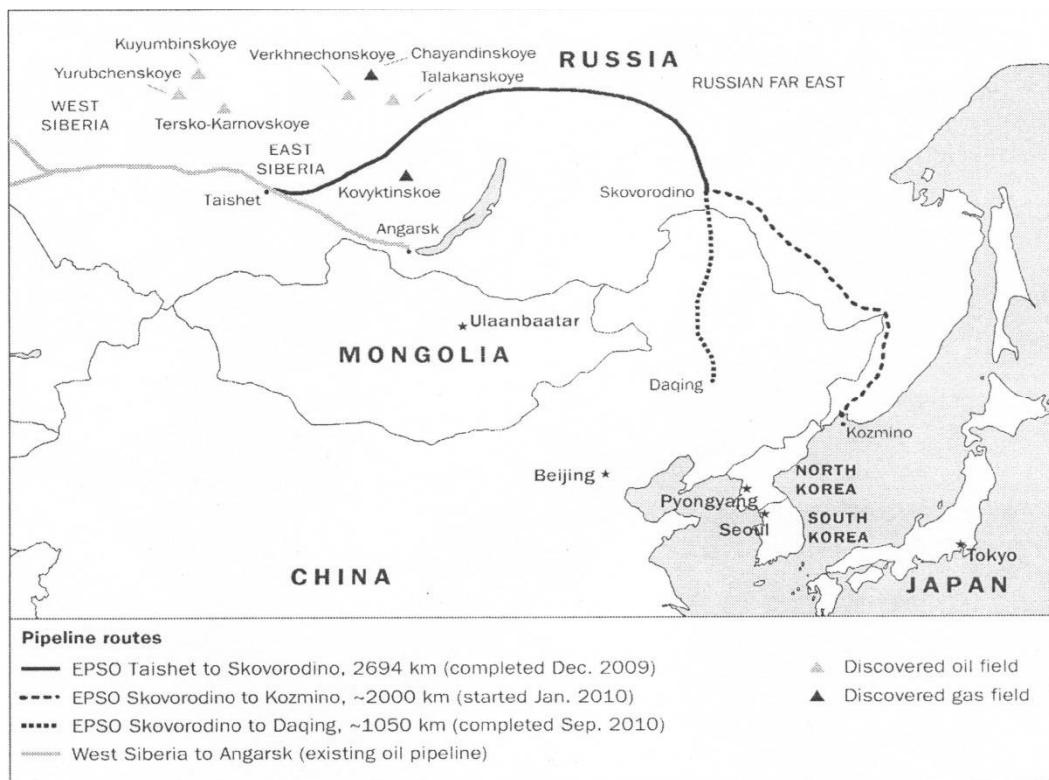
Príloha č. 2: Čínske dodávky ropy podľa krajín 2010 (graf)

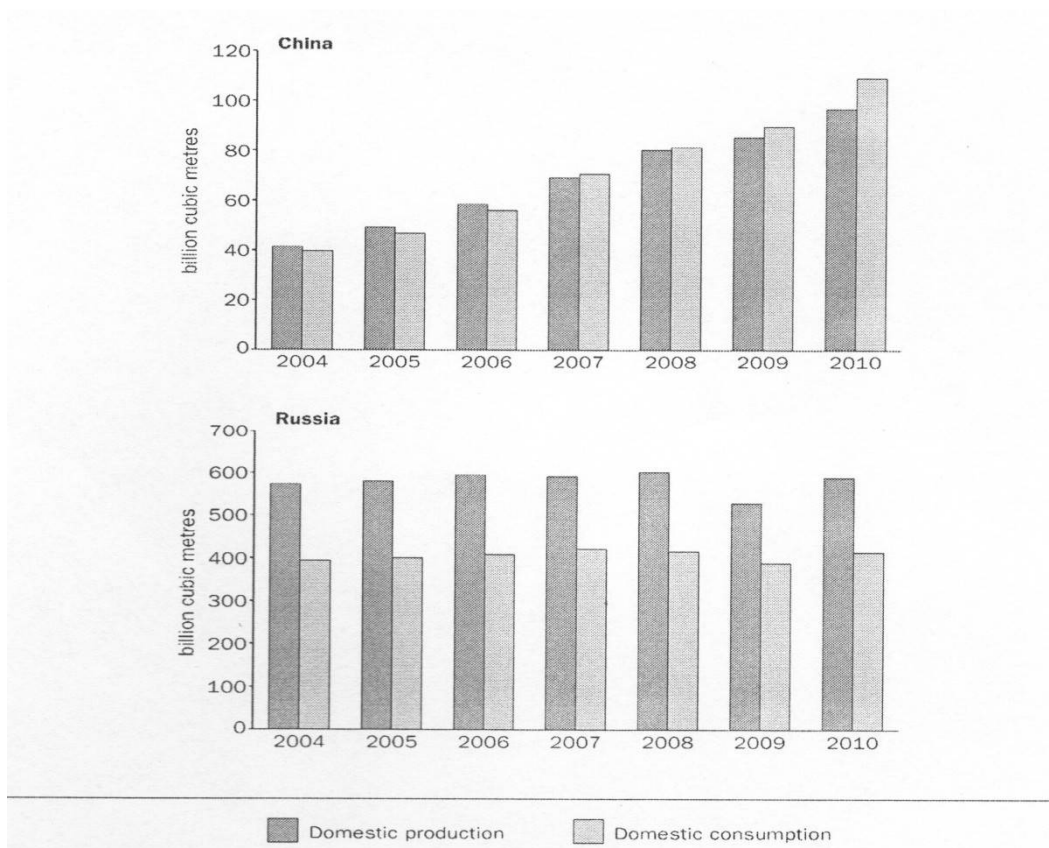
Príloha č. 3: Čínske dodávky skvapalneného zemného plynu podľa krajín 2010 (graf)

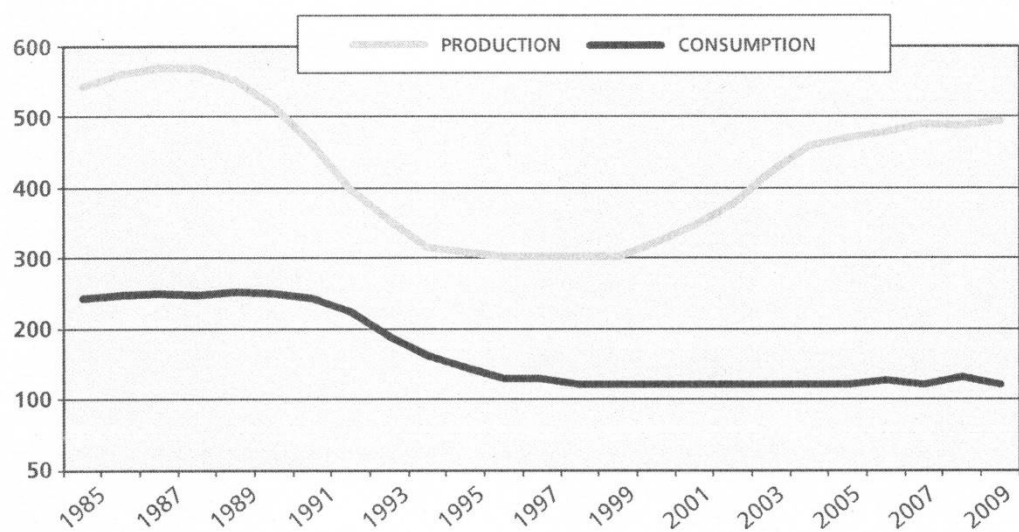
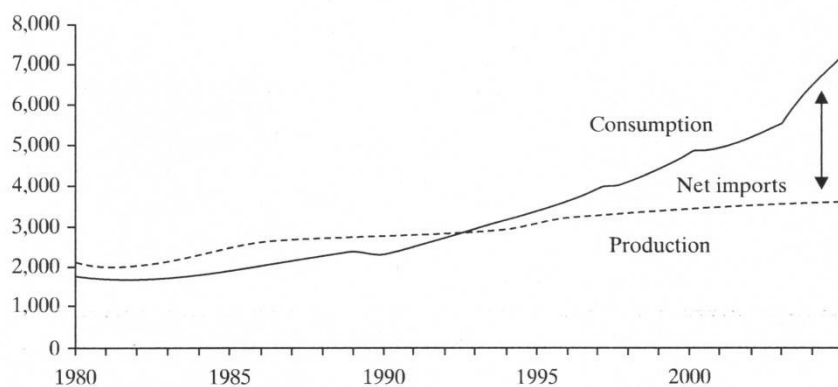

Príloha č. 4: Ropovod Východná Sibír – Tichý oceán s odbočkou do Ta-čchingu (mapa)

Príloha č. 5: Čínska a ruská výroba a spotreba zemného plynu 2004 – 2010 (graf)

Príloha č. 6: Ruská výroba a spotreba ropy 1985 – 2009 (graf)**Príloha č. 7: Čínska výroba a spotreba ropy 1980 – 2005 (graf)**

Source: Energy Information Administration (2005).